



# Pardons

Shiur# 493 | Dec 14<sup>th</sup> 2024

## Riddles of the Week

#1

### תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז עמוד ב – טז עמוד א

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש. דאמר מר:למה נמנו שנותיו של ישמעאל - כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב. דכתיב ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים. כמה קשיש ישמעאל מיצחק - ארביסר שנין, דכתיב ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם, וכתיב ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו. וכתיב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם. בר כמה הוה ישמעאל כדאתיליד יעקב - בר שבעים וארבעה, כמה פיישן משניה - שתין ותלת. ותניא: היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו בן ששים ושלוש שנה, ובו בפרק מת ישמעאל, דכתיב וירא עשו כי ברך וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות, ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות? מלמד שקידשה ישמעאל ומת, והשיאה נביות אחיה, שתין ותלת, וארביסר עד דמתיליד יוסף - הא שבעין ושבעה. וכתיב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה - הא מאה ושבע, שב דשבעא ותרתי דכפנא - הא מאה ושיתסר, וכתיב ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חי'ך. ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, מאה ושיתסר היין! אלא שמע מינה: ארבע עשרה שנין דהוה בבית עבר - לא חשיב להו. דתניא: היה יעקב בבית עבר מוטמן ארבע עשרה שנה.

#2

### רש"י פרשת וישלח פרק לו פסוק ג

בשמת בת ישמעאל - ולהלן קורא לה מחלת. מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה.

### תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ז עמוד ב

והתניא: וביום הראות בו - יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן שנולד בו נגע - נותנין לו שבעה ימי המשתה, לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל, נותנין לו שבעת ימי הרגל, דברי רבי יהודה. רבי

אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו את הבית, אם ממתנינים לו לדבר הרשות - כל שכן לדבר מצוה.

### תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ח עמוד א

ולר' שמואל בר נחמני דאמר: על שבעה דברים נגעים באין.

-----

#### שו"ע אבן העזר סימן קנד - למי שכופין להוציא בגט, בין איש בין אשה, וסדר כתיבת הגט ונתינתו:

(א) אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה: מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, או להיות מחתך נחשת מעיקרו. ואם רצתה תשב עם בעלה. (ואם ידעה בהן קודם שנשאת, אין כופין להוציא, דסברה וקבלה) (טור בשם הרמ"ה). נעשה האיש מוכה שחין, כופין אותו להוציא וליתן כתובה; ואע"פ שהיא רוצה לישב עמו, (או שהתנה עמו קודם שנשאה), אין שומעין לה, אלא מפרישין אותם בעל כרחם, מפני שהיא ממיקתו. ואם אמרה: אשב עמו בעדים, כדי שלא יבא עלי, שומעין לה: הגה - י"א דמתנכר כופין אותו ע"י עובדי כוכבים להוציא (ב"י סימן קל"ד בשם א"ח ובמרדכי פרק המגרש), ובלבד שיבטל בשעת הגט (שם במרדכי). ויש חולקין ואומרים דאין כופין למתנכר או שאר עובר על דת (תשובת מהר"ם), אלא א"כ פושע לה, כגון שמאכילה דבר איסור (מהרי"ו סימן כ"ד), או שעבר על חרם ששעבד עצמו נגדה שלא להקניטה ושלא להכותה, או שנודר ואינו מקיים שבניו מתים בעון נדרים (הגהות מיימוני סוף אישות). מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו, אם יש עדות בדבר, שראו אותו עם מנאפים או שהודה, יש אומרים שכופין אותו להוציא, אבל משום שמביאין לו ילדים נכריים אין לחוש, דילמא משקרים עליו (חידושי אגודה דיבמות):

(ב) מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם, או מלקט צואת כלבים וכיוצא בה, ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום שהיה בבעלה, יכולה היא לומר:

לאחריך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל, ויחלוץ ויתן לה כתובה:

(ג) האומר: איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון. ואם אין ב"ד יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה. וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש: הגה - וכן איש שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו תמיד, כופין אותו להוציא, כי ע"י אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש יותן מעונתה והוי כמורד ממזונות ותשמיש (תשובת הרשב"א סימן תרצ"ג). ועיין לעיל סימן ע' וע"ז.

#### שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן כא

עם בירור כל הנ"ל יש מקום שפיר להחליט ולומר שבמורדת בטענת מאיס עלי באמתלא ברורה אחרי עבור יב"ח ממרידה אפשר לכל הדעות לכופ את הבעל לגרש בדרך ברירה, דהיינו אם לא יגרש לחייבו במזונות לאשתו כשהיא יושבת בנפרד ממנו, ואם צורך השעה דורשת אפשר להתנהג כן גם בתוך יב"ח.

## **בראשית רבה (פרשת וישלח) פרשה עח סימן יב**

חד עמא דארעא א"ל לר' הושעיה אין אמרת לך חדא מילתא טבא את אמרת בצבורא מן שמי, א"ל מה היא, א"ל כל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב לעשו עתידין אומות העולם להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא, מאי טעמיה (תהלים עב) מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, יביאו אין כתיב כאן אלא ישיבו א"ל חייר מלה טבא אמרת ומן שמך אנא אומר לה.

### **רש"י תהלים פרק פז פסוק ו**

ה' יספור בכתוב עמים וגו' - מקרא מסורס זה וסלה האמור לסופו מוסב כלפי ראשו ה' יספור בכתוב עמים סלה כלומ' לעתיד כשיכתוב הקדוש ברוך הוא הע"ג לדראון ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם ויאמר זה יולד מאותם של ציון ויברור אותם לו וזה שאמר ישעיה (ישעיה ס"ו) וגם מהם אקח לכהנים וללויים מן הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם ויהיה בהם כהני' ולויים שאינם נכרים ולפני גלויים הם אמר ה', והיכן אמר (דברים כ"ט) הנסתרות לה' אלהינו:

### **תלמוד בבלי מסכת תענית דף כג עמוד א**

אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים. אמר: מי איכא דניים שבעין שנין בחלמא? יומא חד הוה אזל באורחא, חזייה להווא גברא דהוה נטע חרובא, אמר ליה: האי, עד כמה שנין טעין? - אמר ליה: עד שבעין שנין. - אמר ליה: פשיטא לך דחיית שבעין שנין? - אמר ליה: האי [גברא] עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי - שתלי נמי לבראי.

# הלכות תשובה פרק ב

(קמו) אע"פ שהוא עומד בתשובתו (קמז) שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד: (קמח) אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין (קמט) אלא (קנ) על עבירות שבין אדם למקום כגון (קנא) מי שאכל דבר אסור (קנב) או בעל בעילה אסורה

פשוט

אמת

נכון

נכון

למה

אמת

בעובר חייבי  
לאוין

## ביאורים

שצידו לבין אומר הנוסח המתוקן לכללות הצבור כעל חטא וכדו' ונ"ע ולפ"ו י"ל דכו"ע מפרשי דלא חיפליגו ת"ק וראב"י אי יכול לחזור ולהתודות בעצירות שהתודה עליהן ציוה"כ שעבר אלא כשחזר ומתודה צפרטות מלכו אבל בנוסח על חטא המתוקן לנו כו"ע מודו דשפיר מצי לחזור ולהתודות וע"ו קאמר צשו"ע דלדין דפסקינן כראב"י יכול לחזור ולהתודות ציוה"כ אחר גס כשמתודה צפרטות בלשונו אבל רבינו הלא פתח דבריו הודיו שנהגו צו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו וכו' וע"ו הוא דקאמר עצירות שהתודה עליהם ציוה"כ זה חוזר ומתודה עליהן ציוה"כ אחר כלומר דכיון דמיירי בנוסח הודיו המסודר לנו שנהגו צו כל ישראל א"כ לא זו בלבד דיכול לחזור ולהתודות אלא גס חייב לחזור ולהתודות דבזה כו"ע מודו כנ"ל ולולי דמסתפינא הו"א גדולה מזו דאפי' הפוס' כת"ק דאין לחזור ולהתודות עליהן לא מיירי אלא כשמפרט חטאיו צפרטות כמשנ"ת אבל כשאומר על חטא בנוסח המתוקן מודו דשפיר מצי ואף חייב לשוץ ולהתודות ציוה"כ אחר דכן מוכח בצע"ת שס דיהיב טעמא להא דלא יתודה עליהן יוה"כ אחר כי הוא מראה עצמו מקטני הבטחון וכאילו איננו צוטח על גדולת סליחת

## לדופקי בתשובה

ותודה דגס הוא אינו אלא מדין וידוי דיוה"כ\* (קמו) אע"פ שהוא עומד בתשובתו. (תרלט) ולא שנה צהן וכ"ש אס שנה צהן דלרין לחזור ולהתודות (תרמ) ופשיטא שרין לחזור ולהתודות על העצירות שחזר ועשה כשמגיע יוה"כ ולא נחחדש אלא שרין לחזור ולהתודות אף על אותן העצירות שכבר התודה עליהן ציוה"כ שעבר\* [ועי' לעיל ס"ק קמ"ג] (תרמא) ונמלינו מזה דמה דפסק רבינו לעיל ה"ג דלרין לפרט החטא לא שס החטא בלבד אלא כל חטא וחטא ציחוד כמו דברתי לשה"ר בשנת תשל"צ וג"כ בשנת תשל"ג וכיו"צ [ועי' לעיל סקנ"ה]: (קמז) שנא' בי פשעי וגו' וחטאתי נגדי תמיד. תהלים נ"א ה' (תרמב) והיינו איני סבור שכפרת לי והרי הוא כאילו הוא נגדי עומד (תרמג) וכיון שיהיו חטאתיו ופשעיו לנגד עיניו ויתחרט עליהם לא ישוץ עוד לכסלה (תרמד) והצער על העבר יצילהו מלעבור להבא לכן אל יסיר הצער הזה נגדו כי הוא השומר מליפול עוד בשחת אשר עלה ממנה\*:

(קמח) אין התשובה ולא יוה"כ מכפרין אלא וכו'. (תרמה) פי' כיון דתנן ציומא פ"ה צ' דעצירות שבין אדם לחצירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חצירו הו"א דדוקא עצומו של יוה"כ לחוד לא סגי לכפר עד שירצה את חצירו אבל בהצטרף עם התשובה מהני אפי' לא ריצהו לכך כ' רבינו דאין התשובה ויוה"כ מכפרין עד שירצה את חצירו\*: (קמט) אלא על עבירות שבין אדם למקום. (תרמו) שאין היזק צהן לבנ"א כגון חלב ודס (תרמז) שהרי יש שס תשובה שהיא חרטה על מה שעשה ושגומר בדעתו שלא לשוץ צה (תרמח) ואפי' צוה"ז דליכא קרצנות ושעיר המשתלח יוה"כ מכפר על עצירות שבין אדם למקום וי"א (תרמט) דהעובר להכעיס אין יוה"כ מכפר עליו אפי' בעצירות שבין אדם למקום\* [ועי' לעיל פ"א סוס"ק קי"ד]: (קנ) על עבירות שבין אדם למקום. (תרנ) וכי מכפר יוה"כ דוקא על איסורא אבל על ממונא לא מכפר (תרנא) וכן על מעילת הקדש אין יוה"כ מכפר דהוי ג"כ גדר ממון (תרנב) וכן אס נדר ליתן דקה אין יוה"כ מכפר עד שישלם את נדרו [ועי' לעיל פ"א סקנ"ח עוד דברים שאין יוה"כ מכפר עליהם]: (קנא) מי שאכל דבר אסור. (תרנג) ז"ל דמיירי שאכל דברים שהם רק ל"ת דיוה"כ מכפר עליהם דאילו אכל דברים שחייבים עליהם כרת כגון טבל וכדו' אין יוה"כ מכפר עד שיצאו עליו יסורין כמש"כ לעיל פ"א ה"ד\*: (קנב) או בעל בעילה אסורה. (תרנד) ז"ל דמיירי בשניות וכדו' ואיסור סוטה על צעלה ומחזיר גרושתו ושומרת יבס דיוה"כ מכפר דאי צנדה הא חייב כרת ואין יוה"כ מכפר עד שיצאו עליו יסורין כנ"ל\* (תרנה) ואס צא על פנוי' הוי עצירה שבין אדם למקום (תרנו) ודוקא אס צרונה צא עלי' אבל לחונסה יצאה עצירה זו מכלל עצירות שבין אדם למקום ול"ה אלא צין

## שער הציון

תר"ז ס"ט ונלע"ד דלכאוי' תלי צמט"כ לעיל ה"ו צביאורים ד"ה לעשות אי וידוי דעיוה"כ הוא מודוי דיוה"כ גופי' או לא ע"ש ועמש"כ צס' לתשובת השנה כאן: (תרלט) יומא פ"ו צ': (תרמ) אמת ליעקב (קמינאקי) שס וכת התשובה סי' מ"ט אות א': (תרמא) אמת ליעקב (קמינאקי) אור"ח סי' תר"ו ס"ד: (תרמב) רש"י יומא פ"ו צ': (תרמג) לבוש אור"ח סי' תר"ו ס"ד: (תרמד) דברי ירמיהו: (תרמה) כנלע"ד: (תרמו) ר"י מלוניל יומא פ"ה צ': (תרמז) מאירי שס: (תרמח) חת"ס שס: (תרמט) גליוני הש"ס פסחים כ"ט צ' ועי' צס' דהר יעקב ח"ה סי' ל"צ: (תרנ) כריתות י"ח צ': (תרנא) לפנת פענח ועי' בתשובה מאהצה ע' נ"ט: (תרנב) שכלי הלקט סי' ש"ו: (תרנג) אורח תשובה: (תרנד) אורח תשובה כאן והרורתי תשובה צמילואיס רס"י ד' וצועז מנריו כאן אות קס"צ וכ"כ צס' הליקוט'ים צסס הגהות חצר צן חיים: (תרנה) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ח"ד סי' אלף כ"ג: (תרנו) שו"ת מהר"ק שרש קכ"ט אות ה' ועי' צר"י מלוניל יומא פ"ה צ' שמנה בכלל עצירות שבין אדם לחצירו גס עריות:

# הלכות תשובה פרק ב

קה



(קנג) וכיוצא בהן אבל (קנד) עבירות (קנה) שבין אדם לחבירו

## לדופקי בתשובה

אדם לחבירו (תרונו) ואפשר לדאוג לאו דוקא אלא ה"ה כשהיא שוגגת ג"כ מקרי צין אדם לחבירו דמחטיאה בשוגג ואם יש לה אז י"ל דפגם בכבוד אביה וכ"ש נערה בתולה דקנס וזושת ופגם לאביה (תרונה) ואם בא על אשת איש הוי חטא שצין אדם לחבירו שאם הי' ברצונה נאסרה על בעלה וחטא נגד בעלה וצאונס באשת ישראל דאינה נאסרת לבעלה מ"מ חטא לה וצאשת כהן דנאסרה לו חטא נגדה ונגד בעלה (תרונו) וכ"ז רק אם נודע לבעלה ועי"ז פירש ממנה (תרוס) אבל אם נאף עם אשת איש ואין הבעל יודע חייב הנואף להודיע לבעל האשה בהנע [ולא בפני צ"ד מפני כבוד משפחה ועי' לעיל סקל"ג] שאשתו זנתה שיפרוש ממנה ואפי' במקום שלא יועילו דבריו בודאי ואולי לא יהי' מהימן בפני הבעל כפי תרי מחוייב לעשות מה שצידו וי"א (תרוסא) דאינו חייב לגלות

## ביאורים

השי"ת שהוא נושא עון ועובר על פסע ועוד כי אם אינו מזכיר זולתי העונות הקודמים ידמה כי אין דאגתו זולתי על הראשונות וכי לא חטא מאחרי כן וכו' והני תרי טעמי לא שייכים במתודה מתוך הנוסח הקבוע לכל ישראל וכן מוכח ממש"כ הרי"ף גיאת שם דאם גנב או גול והמתודה עליהם בשנה שעברה יאמר במקום גנבתי געלתי דדרכי וכו' דכ"ז אינו אלא במתודה על חטאיו צפרטות אבל לא במתודה מתוך הנוסח הקבוע לכל ישראל\* (ועי' בס' אורח תשובה כאן), אלא דלכא"ו זה עומד לנגדי מש"כ האר"ז ל' בשער הכונות דנ"א סע"ג ובפע"ח שער הסליחות ספ"ח גם לא ירבה ציודיים פעמים הרבה כי אדרבא הכופל וידויו הוא ככלב שב על קיאו ע"ד מ"ש רז"ל בגמ' עבירות שהתודה עליהם צויה"כ הזה וכו' (וכ"כ במעשה רב אות ר"צ ובמור וקציעה רס"י תר"ד ללא יאמר צסליחות וידוי כ"א פעם אחת) הרי דאע"פ דנוסח הודיו קבוע הוא מ"מ דימתו האר"ז ל' לעבירות שהתודה עליהם צויה"כ הזה וכו' ויש

כ"ז פשוט

מצוה

דברי טעם

כשומפייסו נפטר מזה

עד שיפייסו

הדבר לבעל\* (תרוסב) וראוי לסמוך על דבריהם אם לפי המשוער לא ישמע הבעל] וחייב עכ"פ לבקש על עצמו מאתו שהרי עון זה שעבר על אשת איש יש צוה שני חלקי עבירה חלק אחד צינו למקום שעבר עבירה חמורה וצוה מועיל תשובה ויוה"כ אבל יש צוה חלק שני עבירות שצין אדם לחבירו שהרי גורם לו לאסור אשתו עליו והרי בעבירות שצינו לחבירו אין יוה"כ ולא תשובה מועיל וצריך עכ"פ לפייסו בדבר שאינו מועיל תשובה (תרוסג) ואם בא על הערוה והוליד ממנה ממור צריך לפייס את אותו הממור שהרי אסרו לצא בקהל וגם גרם לו שאינו חייב בכל המצות ועוד כמה רעות\*: (קנג) וביוצא בהן. (תרוסד) וכן הפוגע ומזלזל בכבודו של ת"ח או רב או גדול בישראל אף שלת"ח עצמו אין קפידא על זה עכ"פ יש כאן קפידא על שמזלזל בכבוד התורה וקצ"ה תבע ציקרי' ויש צוה גם משום צין אדם לחבירו\* [ועי' לק' ס"ק קל"ד]: (קנד) עבירות שבין אדם לחבירו. (תרוסה) וכ"ז בעבירות שצמעה אבל חלק המחשבה לא יחשב עון גמור בעבירות שצין אדם לחבירו שאם חשב לגזלו או לחבלו ועצר כח ולא צירף מחשבתו למעשה אין לו ע"ז צורך פיוס לחבירו אלא שמ"מ צריך להתודות להשי"ת וכן ע"ד קצת מפרשים אם שנאו שנאת הלב שהוא עובר על מצות לא תשנא את אחיך בלבד אחר שצוה מחשבתו וכללו באהבתו א"צ לפייסו אלא שיתודה להשי"ת על מה שעבר בשנאתו אותו [ועי' לעיל פ"א סק"ד] (תרוסו) וכל זמן שלא נעקרה השנאה מלבו לגמרי אינו יכול להתודות ואינו מתכפר לו העון הזה אפי' בכמה וידויים דהוי כטובל ושרץ צידו (תרוסז) ולא מועילה בעבירות שצין אדם לחבירו כוונה טובה דאפי' עשה עבירות שצין אדם לחבירו ונתכוין בהם לשם שמים כדמצינו צפנינה אעפ"כ נענש עליהם כי הפוגע בחבירו יהיו מחשבותיו אשר יהיו הרי הוא כמכניס ידו לתוך תנור אש ואין הכוונה הטובה יכולה לשנות צוה מאומה וכן הסכנה שבעבירה צין אדם לחבירו היא כמציאות טבעית ממש כשם שהאש שורפת בדרך הטבע\* [ועי' לעיל פ"א סק"ד] (תרוסה) וצריך לדעת שמלצד עונשים נוראים שיש על עונות שצין אדם לחבירו צעורה"ב לאחר הפטירה הנה כמה פעמים גם צעורה"ז נענש אשר הנרדף שלו עולה מעלה מעלה בהצלחה רבה והוא יורד מטה ונשאר צווי וגלמוד וכו' ועיניו רואות וכלות: (קנה) שבין אדם לחבירו. (תרוסט) וגם מי שגרם צער לקטן שאינו מצין ואינו זוכר שגרמו לו צער לשעתו אפשר דאעפ"כ צריך לפייסו אח"כ כיון שהפיוס הוא כמין תשלום תחת הצער

## שער הציון

(תרונו) פמ"ג או"ח צמ"ז רס"י תר"ו ועי' דע"ת שם: (תרונה) מנ"ח סוף מלוה ל"ה ופמ"ג או"ח סי' תר"ו צא"א סקי"צ ונוצ"ק או"ח סי' ל"ה ולכן הענה ועי' צס' התשובה ע' קנ"ה וצפוחת שער סי' י"צ ובצווי השולמית ח"ה ע' ל"ח: (תרונו) דלמי תשובה ציונים ס"ק קכ"ג: (תרוס) נוצ"ק או"ח סי' ל"ה: (תרוסא) שו"ת רב פעלים ח"א אה"ע סי' א' ושו"ת דברי חיים או"ח סי' ל"ה ושו"ת שבת הלוי ח"ח סי' רפ"ו אות א' ועי' שו"ת מחנה חיים אה"ע ח"ג סי' נ"ה ושו"ת לחם שערים סס"י י"ט: (תרוסב) כתבי קה"י החדשים קידושין סי' ע"ו: (תרוסג) דלמי תשובה סק"ג: (תרוסד) חוט שני יוה"כ ע' ק"צ: (תרוסה) חיבור התשובה מאמר א' פ"ו ועי' צס' לתשובת השנה ע' קס"א וצמשיצ נפש כאן אות ס"א: (תרוסו) אהבת ישראל להח"ח ז"ל רפ"ה: (תרוסז) שיחות מוסר תשל"א ע' פ"א: (תרוסה) קריינא דאגרתא ח"א סי' נ"ו ועי' צס' ועור מנריו כאן אות קע"א דנסתפק אי שייך דין פיוס צרב לתלמידו משום כבוד התורה: (תרוסט) חוט שני יוה"כ ע' ק"א:

# הלכות תשובה פרק ב

כגון (קנו) \* החובל את חבירו

## לדופקי בתשובה

שזעירוהו וזה שייך גם שקטן\* (תרע) וכן עזיד עובדא  
 בנפשי מרת הקה"י ז"ל [ועי' לק' פ"ו סקט"ו דא"ש  
 ההורים לבקש מחילה מילדיהם בהגיעם לגיל מצות על  
 כל מה שקצלו כתוצאה מעוונותיהם] (תרעא) ויל"ע אם  
 עשה עוולה לעכו"ם אם גם צכה"ג צריך לפייסו מטעם  
 חילול השם וזדאפי פשוט דכיון דאיכא חילול השם צריך  
 לפייסו ועכ"פ א"ש לפייסו כ"א פעם אחת למען הסר  
 החילול השם אבל א"ש יותר\* (תרעב) והמכה עבד  
 כנעני שלו וחסרו אחד מראשי האיברים ודינו שיוצא  
 לחירות חייב מדינא לפייסו [ועי' לק' ס"ק קנ"ט  
 דהחובל בעבד כנעני של רבו צעי לפייס העבד וגם  
 רצו]: (קנו) החובל את חבירו. (תרעג) אפי' שלא  
 בכונה (תרעד) ואם הכה את תלמידו ושבר את רגלו  
 חייב בהמשה דברים ומנדין אותו עד שיפייס להנחיל  
 וי"א (תרעה) דצכה"ג פטור דאע"ג דקי"ל דיש  
 להכותו בערקתא דמסאני ולא באכזריות מ"מ בת"ס  
 דאוריתא מרחתא לי' צפרט שהוא צער גדול כשלומד  
 עם התלמיד ואינו משים לב על לימודו יש לפטרו  
 מהכל אבל מ"מ כדי שלא יהא רגיל לעשות קן ולמגדר  
 מלתא י"ל שישלם שכר הרופא (תרעו) ואז שהרג את  
 בנו בשעת לימודו והרג שהכה את תלמידו ומת אע"פ  
 שאינם גולים מ"מ צריכים תשובה דאם כי הי' ברשות  
 מ"מ לא הי' צריך להיות בזה האופן וכן רופא שהרג  
 את החולה בשוגג אפי' לא הי' רק ע"י סמים שזיהו  
 להחולה לקחתם דפטור צדי שמים מ"מ מסתבר  
 דתשובה צעי דגרס מיתה לאדם (תרעו) ויל"ע היכא  
 שחטא לחבירו באונס אם חייב לפייסו\* [ועי' לק' ס"ק  
 קע"א צמי שחירף חבירו צעת שכרותו ולעיל פ"א  
 סק"ח אי מי שהזיק באונס יש עליו חיוב וידוי]:

## ביאורים

לדחות דלא קאמר הארז"ל דמי ממש לוידי יוה"כ אלא  
 דכיון דאשכחן התם דמיון לכלב שב על קיאו בחור ומתודה  
 ציוה"כ הצא ה"כ י"ל כופל וידוי בתפלה אחת אמנם  
 באמת באיך פרטי לא שוו אהדי דצוידוי יוה"כ הא דחור  
 ומתודה דמי לכלב שב על קיאו הוא דוקא כשפורט עונותיו  
 ולא במתודה בנוסח קצוע ומטעמא דצרינא לעיל משא"כ  
 כופל וידוי גלי לן הארז"ל דאפי' בנוסח קצוע מגרעות  
 נתן כשהוא עכ"פ צענין אחד כמש"כ בשו"ת ישכיל עבדי  
 ח"ו סי' י' שאלה ג' דמש"כ הארז"ל שלא ירצה צוידויים  
 היינו צענין א' כמו בסליחות שאנו אומרים וידוי שלא יכפול  
 אותו עוד הפעם אבל צעני ענינים יכול להתודות כי כל מצוה  
 יש לה תיקון צפ"ע ועליו להתודות עליו בפרטות פעם אחת  
 ולא יותר וכן בכל מצוה ומצוה שעושה במשך ימי היום יכול  
 להתודות עליו צפ"ע כי רק במצוה א' א"ש להתודות  
 פעמיים והרי בתפלות של יוה"כ אנו מתודים בכל תפלה  
 ותפלה וכן בתפלת לחש וחזרה והוא מפני שכל תפלה יש  
 לה תיקון מיוחד צפ"ע ואין בזה ענין של כלב שב על קיאו  
 וז"פ עכ"ד וכ"כ צכה"מ סי' קל"א אות י"ג דאם כבר  
 התודה פעם אחת ואח"כ שמע לי' מש"ץ צריך לחזור  
 ולהתודות אפי' לפ"ד הארז"ל כי מי שהוא מתודה כדי  
 לכלול עצמו עם הצבור לא נכנס בסוג זה שכ' הארז"ל  
 דהחור ומתודה כלב שב על קיאו ודוקא אם הוא חור  
 מאליו מצאה הקפידא מקום לנוח ע"ש שו"ר בעוה"י באשל  
 אברהם מצוטטאטש או"ח סי' תקפ"א שכ' וז"ל אודות  
 מש"כ בשם הארז"ל שלא לומר הודוי ג"פ צרופין ומנהג  
 מדינות אלו לומר ג"פ אשמנו צרופין צימי סליחות ואולי  
 אין קפידא כ"א בנוסח שמפרשין בו החטאים משא"כ נוסח  
 אשמנו מלבד מה שהוא כולל עם צי"י וכו' מלבד זה הרי  
 אין בו פרטים וכו' עכ"ד וכמדו' דהוא כעין דבריו דרו"ק:  
 \* החובל את חבירו או המקלל חבירו. בס' כח התשובה  
 סי' נ"ד אות א' כי דחבירו דייקא קאמר ולאפוקי חובל  
 באצו ואמו או מקלל אצו ואמו שהוא חייב מיתה ולפיכך  
 כי רצינו חבירו פעמיים ולא כי החובל את חבירו או המקללו

מסתבר

אמת

לכאוי לא

או גזלו עכ"ד ומשמע מיני' דכיון דחייב מיתה על הכאתם או קללתם חו א"ש לפייסם מדינא דקלצדר"מ וכשאני לעצמי  
 לא כן עמדי משום דכל דינא דקלצדר"מ דנדון בהמורה לא אמרי' אלא דוקא צב' עונשין אמנם צדור שאינו עונש אלא  
 לכפרה אחי ל"ש למידן צי' דינא דקלצדר"מ וכמש"כ להדיא תוס' בפסחים כ"ט א' ד"ה מאן יצמות ל' א' ד"ה אכל כתובות  
 ל' צ' ד"ה זר דל"א קלצדר"מ לפטור מתשלומי תרומה כיון דלכפרה אמו ול"ש קלצדר"מ לפטורו מכפרה (אלא דיקשה  
 לשיטת רש"י בפסחים ל"א צ' ד"ה ומדמי דאף דכ' דתשלומי תרומה כפרה אפי"ה ס"ל שם בסוגיא דשייך בתרומה קלצדר"מ  
 וכבר העיר בזה מרת שליט"א בד"א פ"י מתרומות הי"ד צבה"ל סוד"ה ה"ו) והה"נ הכא י"ל דאם חבל באצו ואמו או  
 קיללס אע"פ שהוא חייב מיתה מ"מ אין נפטור מלפייסם דכפרתו תלוי' צריצויים ואל"ה אינו מתכפר לו לעולם ולא גרעי  
 אצו ואמו משאר איניש דעלמא ול"ש בזה קלצדר"מ וכן מנאחי צמנ"ח מצוה מ"ח סקי"א דאם עבר על לאו דמכה אצו  
 ואמו מלבד שיש בו מיתה צ"ד עוד הו"ל מעבירות שבין אדם לחבירו ואע"ג דצמנ"ה ל"ג סק"ג נסתפק אי מצות כבוד  
 אצו ואם הויא מצוה שבין אדם למקום או שבין אדם לחבירו מ"מ הכא פשיט"ל דהוי מצוה שבין אדם לחבירו וי"ל דטעמי'  
 כמש"כ בל"ב ס"ק קנ"ט דכ"ו כשצטל מצות כבוד אצל כשצטל מצות מורא כגון שזיער את אצו או ציישו חייב לבקש

## שער הציון

(תרע) ארחת רצינו ח"ד ע' קל"ח: (תרעא) מתא דירושלים פ"ח דיומא ה"ו והציאו בקצה המטה סי' תר"ו סק"ד: (תרעב) ועור  
 מצריו כאן ע' רס"ט אות מ': (תרעג) הגר"ו צה' נוקי גוף ונפש ס"ו ועמש"כ צביאורים ד"ה או: (תרעד) פ"ת יו"ד סי' רמ"ה  
 סק"ד צסם שו"ת קרית חנה סי' כ"ב: (תרעה) פ"ת חו"מ סי' תכ"ד סק"ד צסם שו"ת שצו"י ח"ג סי' ק"מ: (תרעו) ועור מצריו  
 כאן אות קע"א: (תרעו) דלמי תשובה צביאורים סד"ה צריך:

# הלכות תשובה פרק ב

או (קנז) המקלל חבירו (קנח) \* או גוזל

קו  
הגהות  
מרוך  
שליט"א

## לדופקי בתשובה

(קנז) המקלל חבירו. (תרעט) לאו דוקא אם קיללו בשם אלה אפי' קיללו בלא שם (תרעט) ואפי' קיללו שלא בפניו אע"ג שלא יעירו או הזיקו ונר' מכאן שאם פוגע בחבירו אף שלא הזיקו בכך חייב לרצותו וי"א (תרפ) דהמקלל חבירו שלא בפניו כיון שההזיק הוא מכה גזירת עליון א"צ לבקש הימנו מחילה\* (תרפא) ונר' דאפי' מקללו לשם שמים כדי לתקנו שיהי' במקום יסורין מ"מ נריך לפייסו: (קנח) או גוזלו. (תרפב) ולא רק גזילה צדיק היא גזילה אלא לפעמים גורם אדם לחבירו הפסד ממון בדיבור כל שהוא כאשר נשאל על חבירו וע"י תשובתו יתכן שנגרם לו היזק ממון וגם גזל רבים הוא גזל ואי פריעת גמ"ח בזמנו גם הוא מכלל גזל רבים\* [ועי' לק' פ"ד סקל"ב דהוא גם מן הדברים המעכבים את התשובה ושם סקפ"ד דחומר בגזל הרבים מבגול היחיד] (תרפג) וגם היזק ראוי הוה כמו גזולו ונריך לפייסו וכן בהיזק שמיעה חייב לפייסו לנאת ידי שמים (תרפד) וכן בגזל שינה מחבירו נריך לפייסו ולרצותו (תרפה) וכן בכלל גזילה כל מיני גזילות כגון פיסוק חיותא והשגת גבול ועני המהפך בחררה והמחור אחר דבר לקנותו וצא אחר וקנאו וכיו"צ (תרפו) ואם עבר על חרם הקדמונים שלא להוציא ספר מזהמ"ד שלא מדעת הצעלים והחזיר הספר יל"ע אם נריך לרצות הצעלים דשמא ליכא דין גזילה בזה רק דין איסור ואין מקום לפייס הצעלים (תרפז) ונר' דבגזל הגר א"צ לרצות כשהחזיר כיון דמדינא הוי נכסי הגר הפקר וכל המחזיק בהן זכה בהן והוה התשלומין כפרה [ועי' לק' ס"ק קס"א] אם הוא אנוס בהשגת הגזל [תרפח] ואם היא גזילה או גניבה שלא ידעו בה צעליה ולא נלטערו עליה יוכל להשיב בלי ידיעת הצעלים ע"י הצלעה

## ביאורים

ממנו מחילה מדין המקניט חבירו וממילא הכא בחובל ומקלל אציו ואמנו דציטל מנאות מורא לכו"ע חשיב עזירה בין אדם לחבירו וחייב לפייסם אע"ג דמיחייב נמי מיתה בהדי' וכן י"ל בכ"מ שחוטא לחבירו וחייב מיתה כגון שהעיד על חבירו שקר לחייבו מיתה והזמנה עדותו ונתחייב מיתה חייב גם לפייסו שו"ר בעוה"י בס' ועזר מנריו כאן אות קס"ז שכ' דאע"פ דבשו"ע חו"מ סי' תכ"ד ס"צ פסק דהחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין אפי' הוא שוגג כיון שיש בו מיתת ב"ד מ"מ כ"ז רק לענין התשלומין דאמר' זהו קלדר"מ אבל לעולם לא נפטור מבקשת המחילה משום קלדר"מ ע"ש ועי' ירו' רפ"ג דכתובות דקס"ד דהמליט גדישו של חבירו בשבת על שיבולת הראשון חייב מכות מיכן ואילך בתשלומין אלא דאין לא קי"ל כן מפני שהוא מתחייב בנפשו דמתן בב"ק ל"ד ב' אמנם עי' בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' ל"ד שצ"ע היכ"ת דהשורף גדישו של חבירו בשבת בזמיו חייב בתשלומין ובכה"ג נ' דחייב נמי לפייסו אע"פ שנתחייב ע"ז מיתה\* (ועי' לעיל פ"א בל"ב ס"ק קל"ה דל"א קלדר"מ אלא בעונש צדי אדם אבל בעונש צדי שמים לא אמר' כן ועונשין יותר מרשעה אחת וע"ע בס' משא בני קהת פ"ג מגניבה ה"ב): \* או גוזלו. האחרונים הק' דרבינו כאן שכ' דגזולו שהוא מזיק ממנו לצד חייב לרצותו סותר למש"כ פ"ה מחובל ה"ט אינו דומה מזיק חבירו בגופו למזיק ממנו שהמזיק ממון חבירו כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נחספר לו אבל חובל בחבירו אע"פ שנתן לו חמשה דברים אין מתכפר לו ואפי' הקריב כל אילי נציות אין מתכפר לו ולא נמחל עונו עד שיבקש מן הנחבל וימחול לו וראיתי לנכון להציע כאן עיקרי החירושים, א] בלח"מ שם ח"י דשאני גולן דנתהנה מאותה עבירה ועוד שיער הרבה לנגזל שלקח ממנו בע"כ אבל מזיק הממון שלא נתהנה מהיזק ההוא אלא שהיזק לו ולמזיק לא באה הנאה ממנו לא נלטער כ"כ היזק כמו הנגזל וכיון ששילם לו היזקו די וכע"ז מ"י בתוספת יוה"כ יומא פ"ה ב' ד"ה עבירות

נכון שיבקש

פשוט

נכון

תפוס לשון אחרון

כפרה גמורה

בחדשון וכדו' ואף לרצותו אינו נריך וי"א (תרפט) שאפי' לא יעירו מ"מ אם שהה צידו ממון חבירו נריך פיוס\* (תרל) ונר' פשוט דבאיסור גזל ואונאה וכה"ג דידוע שהוא לאו הניתק לעשה דוהשיב את הגזילה אין רשאי להמתין עד ערב יוה"כ דכל שעה ושעה יש עליו חיוב עשה זו דהוא תקונו של לאו ודומיא דכל עשה דאורייתא שחייבו חז"ל לעשותו בבוא זמנו כמו לולב ובהמ"ז וק"ש וכדו' וכ"ש בזה שעבר מתחלה על לאו דאורייתא (תרלא) ואם אחד גזל מהרבה צנ"א והשיב לאחד מהם וריצה אותו ושצ בתשובה נר' דאין מתכפר לו\* אף על זה ששצ דשם גזל חד הוא והרי זה טובל ושרץ צידו מה לי זה ומה לי זה (תרלב) וממון שא"צ לשלם מחמת ספיקות כגון הגזל משנים ואינו יודע מאיזה גזל נר' דאף קודם יוה"כ שנריך אז לרצות את חבירו א"צ לשלם

## שער הציון

(תרעח) כח התשובה סס"י נ"ד ואורח תשובה לק' פ"ה ה"ג ועי' צלתי תשובה סקנ"ד: (תרעט) הדרך לתשובה ועי' בתשובה מאהבה ע' ק"י בשם הגר"ל לופיאן ז"ל שנסתפק בזה: (תרפ) משיב נפש כאן סוף אות מ"ד בהערה בשם מרן הגר"ש אלישיב ז"ל ועי' בשלמי תודה ימים נוראים ע' קי"ד ואילך: (תרפא) ועזר מנריו כאן אות קע"ד: (תרפב) אור יחוקאל אלול ע' ל"ב: (תרפג) ועזר מנריו כאן ע' ר"פ: (תרפד) שם ע' רנ"ה ועי' בספרי נור החיים ע' רנ"ז אות קס"א: (תרפה) שם ע' רפ"ה: (תרפו) שם ע' רנ"ד: (תרפז) שם ע' רנ"ט: (תרפח) פלא יועץ ע' תשובה ושו"ת אג"מ חו"מ ח"א סי' פ"ח (ד"ה ומה ששאלת באות ט"ו): (תרפט) כה"ח סי' תר"ו אות ו' ודלא כשאלת שמואל סי' מ"א שנסתפק בזה: (תרל) שעה"ל שם סק"ב: (תרלא) מנ"ח מנחה שם"ל סקל"ב ועי' צלתי תשובה כאן בביאורים סד"ה אינו שפקפק בזה ועי' בס' משנת חיים מענית סי' מ': (תרלב) חוט שני יוה"כ ע' ק"ג ועי' שו"ת

# הלכות תשובה פרק ב

(קנט) וכיוצא בהן (קס) אינו נמחל לו לעולם

## לדופקי בתשובה

ואע"ג דאיכא מצות תשובה והגולן אינו מתכפר לו עד שישיב הממון מ"מ ממון יש לו גדרים וכה"ג שע"פ דין אינו חייב ליתן אף שבז בתשובה א"ל ליתן זכריך לשבז מעטס מעשה הגזילה\* [ועי' לק' פ"ו סק"ו דמי שגול פחות משו"פ וכיו"צ שעשה עול לחזירו אע"ג שאין חייב לשלם מ"מ יצקש מיני' מוטו] (תרלג) ואס נתחייב לשלם לו קנס מדרבנן נר' דכיון שחייבוהו קנס ע"כ שחטט כנגדו ושייך ענין פיוס דדיבור ואין לחלק בחומר האיסור [ועי' לעיל פ"א סקנ"ה אי תשלום הקנס מעכב הכפרה]: (קנט) וכיוצא בהן. (תרלד) כגון אס זיער את חזירו והזיק לו או הלצין פניו [ועי' לק' פ"ד ס"ק קכ"ח במתכבד בקלון חזירו שלא בפניו] (תרלח) וכן הרוגת [ועי' לק' פ"ו ס"ק קמ"ג בני שהרג את חזירו בפורים כטוב לבו זיין] (תרלז) וההמעיד שקר על חזירו לחייבו מיתה או מלקות (תרלז) והגונב נפש מישראל (תרלח) והחומד לקחת דבר מזולתו (תרלט) והמגרע שאר כסות ועונה מאמה העבירי' שיעדה (תש) והמענה יתום ואלמנה (תשא) והתובע חוב מעני שאין לו צמה לפרוע (תשב) והמונע מלשלת העבד בזמנים שיוצא לחירות (תשג) והעושה שבר שבר אע"פ שמשלם לו למחרת (תשה) והלוקח ריבית (תשו) וכן לשה"ר הוא חטא זין אדם לחזירו [ואס זריך לבקש מחילת חזירו כשחזירו לא ידע שדיבר עליו לשה"ר עי' לק' ס"ק קס"ו] (תשז) ומי שלא הילל ממון חזירו מהפסק ועבר על הלאו דלא תוכל להתעלם לכא' נר' דהוי עבירות שבין אדם לחזירו וחיוב לרשות\* (תשת) וכן מי שעבר על מי שפרע ושז מסתבר דבעי להחמיר ולפייס חזירו (תשט) והעובר ולא הסיר המשא מעל הבהמה שיגעה במשאה דדרך אפשר דהו"ל עבירה שבין אדם לחזירו\* ול"ע (תשי) והחובל באשה בעי לפייס לאשה ולצעלה כיון שיש דין ממונות לשניהם כמש"כ רבינו פ"ד מחובל הט"ו וה"ה בחובל בקטנה זריך לפייס להצת ולהאז לפמש"כ רבינו שם הי"ד וכן החובל בעבד כנעני של רבו בעי לפייס העבד וגם רבו לפמש"כ רבינו שם הי"ו [ועי' לעיל ס"ק קנ"ה דהמכה עבד כנעני שלו וחסרו אחד מראשי האיברים ודינו שיוצא לחירות חייב מדינא לפייסו] (תשיא) ויל"ע במצות כיבוד אב ואם דהוא נוסף דגויה"כ היא דנוסף על כיבוד כל אדם דבאדם אחר אין איסור אלא לזערו וכאן מצוה לכבדו אס לא כיבדו אפשר דהיא רק מצות המקום ז"ה ולא זין אדם לחזירו דבין אדם לחזירו אינו אלא צמה שהוא שוה לכל אדם אבל כאן הוא רק באביו ואמו א"כ אינו אלא כמצות שבין אדם למקום ז"ה או דילמא כיון שהשי"ת צוה זו המצוה זין אדם לחזירו הוי זין אדם לחזירו ולא מהני תשובה אס לא שירצה את אביו ואמו (תשיב) וכ"ז כשציטל מצות כיבוד אבל כשציטל מצות מורא כגון שזיער את אביו או זיישו חייב לבקש ממנו מחילה מדין המקיט חזירו\*. כתב זש"מ פתחא זוטא (תשיג) שמעתי זשס רב אחד שאמר זשס חילנא רברבא דיותר יש לזוהר שלא להטריף בחנם מן זהירות שלא להכשיר איזהו טריפה רח"ל משום דהמטריף בחנם הוא בכלל עבירות שבין אדם לחזירו ואז אפי' אין יוה"כ מכפר רח"ל ואני לא אוכל להאמין שדבר זה יצא מחילנא רברבא וכו' והנה אס הי' שלא במתכוין או בדרך טעות פשיטא דשגיאות מי יצין רק אפי' צמוזד לפענ"ד ג"כ לא שייך צוה לומר שהוא כמו עבירות שבין אדם לחזירו שאין תשובה ויוה"כ מכפרין וכו' ע"ש\*: (קס) אינו נמחל לו לעולם וכו' (תשיד) ואפי' הקריב כל אילי נציות אין מתכפר לו ולא נמחל עונו עד שיבקש מן הנחבל וימחול לו

אמת

נכון

בדאי

אמת

פשוט

## שער הציון

שיבת ציון סי' קי"ב: (תרלג) ועזר מצריו כאן אות קס"ח: (תרלד) שע"מ שער א' אות מ"ד: (תרלח) מנ"ח מצוה ל"ד סקי"ד: (תרלז) שם מצוה ל"ו סקי"ד: (תרלז) שם מצוה ל"ו סקט"ו: (תרלח) שם מצוה ל"ח סק"י: (תרלט) שם סוף מצוה מ"ו: (תש) שם סוף מצוה ס"ה: (תשא) שם סוף מצוה ס"ו: (תשב) שם מצוה מ"ב סקכ"ו: (תשג) פורת יוסף חגיגה ה' א': (תשד) שו"מ אבני יספה ח"ה סי' קנ"א ענף ה': (תשה) רוקח ה' תשובה אות ט"ו ועי' בתשובה מאהבה ע' קמ"ד וזעור מצריו כאן ע' רל"ד: (תשו) שע"מ שער א' אות מ"ד ושער ד' אות י"ט ויד המלך כאן: (תשז) שמועת חיים יומא ח"ב ע' תק"ו: (תשת) ועזר מצריו כאן ע' רס"ז אות כ"ד: (תשט) מנ"ח מצוה פ' סקי"ד: (תשו) ועזר מצריו לעיל פ"א אות י"ו: (תשיא) מנ"ח מצוה ל"ג סק"ג וע"ש מצוה מ"ח סקי"א: (תשיב) משיב נפש כאן אות מ"ח: (תשיג) או"ח סי' ל"ו, איברא שמש"כ זשס רב אחד שאמר זשס חילנא רברבא מנלתי שכ"כ זס' החפץ חיים חיו ופעלו ח"ג ע' תשע"ה זשס מרן הח"ח זל"ל (וימתן דליו נמחין): (תשיד) ז"ק ז"ב א' והציאו רבינו פ"ה מחובל לו



# הלכות תשובה פרק ב

קסא) עד שיתן לחבירו

קט



## לדופקי בתשובה

(תשטו) ואפי' מתענה ק' שנים ויתודה ק' פעמים ביום לא יתכפר לו (תשטז) וגם שעיר המשתלח אינו מכפר לו עד שירצה את חבירו כמש"כ לעיל פ"א סקס"ח (תשין) ואפי' לפ"ד רבי זיומא פ"ה ב' דיוה"כ מכפר על כל עבירות שבתורה אפי' לא עשה תשובה מ"מ אינו אלא צעזירות שצין אדם למקום אבל צעזירות שצין אדם לחבירו אף הוא מודה דאין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו\* (תשיח) ואפי' מיתה [תשיט) ויסורין] אינה מכפרת צעזירות שצין אדם לחבירו (תשכ) ואם אחר מיתה מחל לו חבירו מ"מ כיון דהמיתה לא היתה מכפרת לו בעל כרחו יקבל עונשו כי אין כפרה למתים אך אפשר מקילין עונשו וברוך היודע (תשכא) לפיכך מי שחטא לחבירו צין בדברים צין בממון צין שחבל בגופו אל יאמר למחר ארצנו ואפי' ימות שמה ימות קודם שירצנו ונמצא עומד בחטא גדול [ועי' לק' פ"ג סקק"ו ד"א דצעזירות שצין אדם ושני נשקלין] (תשכב) וכשיש צידו עבירות שצין אדם שצין אדם למקום\* (תשכג) אבל כשהמזיק הלך לבקש לזין המקום ועי' לק' סקק"פ] ויש חולקים (תשכד) וס"ל דאין הדבר כן ולא תלי הא בהא\* (תשכה) ומ"מ צעזירות שצינו לחבירו איכא נמי חלק גבוה וכל שלא פייס את חבירו גם חלק גבוה אשר זה לא נתכפר [ועי' לק' ס"ק קס"ז] אי מתכפר לו כשאנוס על פיוס חבירו וע"ע לק' ס"ק קפ"ט באנוס על פיוס רבון]: (קסא) עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו. (תשכו) ואפי' עבר זמן רב ולא תבעו ונשכח הדבר ממנו ג"כ לא נמחל לו עד שישלם לחבירו מה שחייב לו\* (תשכז) ואע"פ דהוא אנוס כגון דאין לו להחזיר מ"מ לא נתכפר לו [וי"א (תשכח) דאם א"א לו לשלם מה שגול דאין לו כעת והצניח להשיב לנגזל כשתשיג ידו ונתחייב בשטר לפרוע ופייס לחבירו הרי עושה מה שציוולתו ומתכפר לו\* ועי' לעיל ס"ק קנ"ח כשגול מהרצה בנ"א והשיב רק לאחד מהם אי מתכפר לו ועי' לעיל סקס"ל דאפי' נצטר ממנו באותה שעה להוציא הגזילה מידו ולהשיבה לצעליה מ"מ עדין מוטל עליו להתחרט על העצירה ולהסירה מלבו ועי' לק' פ"ז סק"ו דכשאנו יכול להחזיר מה שגול או רימה מ"מ לא יהנה בזה אלא נוער כפיו ממנו ומחזיר מיד שיכול] ומ"מ אפשר דאע"ג דלא נתכפר לו אבל מ"מ הוא דדיק כגון בקידש אשה ע"מ שהוא צדיק ואין הכפרה תלוי' אם הוא צדיק ועמש"כ לעיל פ"א סק"ט (תשכט) וכ"ז כשיודע הנגזל מי גולו דאז יש לו תרעומות על הגולן לפיכך אינו נמחל לו לעולם עד שישבי את הגזילה אבל כשאין ידוע להנגזל מי הוא הגולן ואין לו תרעומות על הגולן מחמת חסרון ידיעתו ככה"ג תשובה ויוה"כ מכפרין אלא שאין תשובתו שלימה עד שיחזיר הגניבה והגזילה לצעליה\* וצאין יודע יעשה צרכי רבים [תשל) אבל לא נפטור בנתינתם ללדקה] דכל היכי דאפשר לתקן מתקנינן (תשלא) ומ"מ אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגולן

## ביאורים

חושב כי כבר אצד ממונו בהחלט ולכך אפי' יפרע לו אח"כ מ"מ אותו לער אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה ה' צמעשה רקח לעיל רפ"א וצ"כ קובץ כאן וצ"ח שמי הלחם סי' ט"ו תי' דהכא כונתו דאפי' גולו אין תלוי בצפרה אלא התשלומין משא"כ הריצוי ובקשת המחילה הוא מלוא שצריך לעשות אבל אה"כ אם לא עשהו מדין תורה אינו מעכב כפרתו משא"כ בחובל בגופו הכפרה מעכבת עד שירצה את חבירו (ועי' צמשיב נפש כאן אות נ"ט) ו] בצרכות מים אר"מ סי' תר"ו ס"א דמ"ה ע"א תי' דיש חילוק צין כפרה למחילה דכפרה היינו קניות אמנם רוסס העון נשאר לדור ודור משא"כ מחילה שהיא לגמרי ומש"ה כ' התם שצחזיק ממון כיון ששילם לו נתכפר לו כפרה לחוד ואינו מחול לו לגמרי ורוסס נשאר אמנם צמזיק גוף אפי' ששילם לו אין לו אפי' כפרה אמנם הכא דקדק רבינו וכ' אינו נמחל דהיינו לגמרי עד שירצהו דכדי שתי' לו מחילה גמורה ולא יחשב לו כלל צריך שיפייסהו ו] צידו בכל סי' אלף קע"ד תי' דהתם

אמת

נכון

ראשון עיקר

פשיטא

נכון

פשיטא גמ"ל קמ"ב

## שער הציון

ה"ט: (תשטו) חיי"א כלל קמ"ג: (תשטז) משיב נפש כאן אות ס': (תשין) מנ"ח מלוא שס"ד סקל"ב ותוספת יוה"כ וגליוני הש"ס יומא פ"ה ב' וצ"ח שבע כריתות ו' א' ודלא כמש"כ צשו"ת פתחא זוטא אר"ח סי' ל"ז דלרבי מכפר עזומו של יוס גם על עבירות שצין אדם לחבירו: (תשיח) מנ"ח מלוא שס"ד סקל"ב וחיי"א כלל קמ"ג וישועות מלכו כאן בהגהות מעט צרי ועי' בגזרות יצחק כאן: (תשיט) כח התשובה סי' נ"א אות ד': (תשכ) מנ"ח מלוא שס"ד סקל"ב: (תשכא) תניא רבמי סי' ס"ג: (תשכב) צנין אריאל צקו' בית מועד דקט"ז ע"ב וצרכת מועדין לחיים דרוש ט"ו לתשובה דקמ"ג ע"ב והיעב"ץ צתשו' שדפסה צשו"ת שמי הלחם סי' ל"א דל"ט ע"א ועי' צרי"ף שצנין יעקב יומא פ"ז א' ובתוספת יוה"כ שם פ"ה ב' צ"ש ס' מאור עינים ובערו"ל"י נדה ע' ב' ד"ה צגמ' כאן שחלו ואת צמחוקת ראצ"ע ור"ע ע"ש: (תשכג) משיב נפש כאן אות מ"ה (וע"ש אות נ"א) ואור אצרהס כאן: (תשכד) גליוני הש"ס יומא פ"ה ב' וצרכי"י אר"ח סי' תר"ו אות א': (תשכה) צרכי"י שם ומנ"ח מלוא שס"ד סקל"ב ודעת קדושים ד"ח ע"ב וכת התשובה סי' נ' אות א': (תשכו) לתשובת השנה ע' קנ"ח: (תשכז) מנ"ח מלוא שס"ד סקל"ב: (תשכח) שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' ע"ט (ונדפסה תשובתו גם צשו"ת שמי הלחם סי' ל"א דל"ב ע"א) ושו"ת פתחא זוטא אר"ח סס"י ל"ו וכע"ז בתשובה מאהבה ע' ק"כ ובשיחות החפץ חיים ע' קי"ד ועי' בהגהות שי למורה אה"ע סי' ל"ח פתחא זוטא אר"ח סי' ל"ז: (תשל) שו"ת אג"מ חו"מ ח"א סי' פ"ח: (תשלא) רבינו ספ"א מגזילה:

# הלכות תשובה פרק ב

(קסב) מה שהוא חייב לו (קסג) וירצהו

## לדופקי בתשובה

לעשות תשובה וצ"ח מאליו והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו אלא עוזרין אותו ומחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים וכל המקבל ממנו דמי הגזילה אין רוח חכמים נוטה הימנו (תשל"ב) ונר' דמיירי בגולן ממש ולא צרימה אנשים שגזול אצלו אצל אין מעשה גזילה שצ"ח א"ס מחזיר נר' שמונת לקבל ממנו\* : (קסב) מה שהוא חייב לו וירצהו. (תשל"ג) ואע"פ שגם צ"ח ימות השנה מחוייב לפייס למי שפסע כנגדו מ"מ א"ס אין לו פנאי הוא ממתין לפייסו על יום אחר אצל בערב יוה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיטהר מכל עונותיו כדכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וגו' וכ"ש א"ס יש צידו מן הגזול ואונאה וכל דבר הנוגע בממון יראה לתקן [ועי' לק' פ"ו סקט"ז דמי שחטא לחזירו צ"ח דצריס צ"ח בממון צ"ח שחבל בגופו אל יאמר למחר ארצנו ואפייסנו שמה ימות קודם שירצנו ונמצא עומד בחטא גדול] (תשל"ד) ואל יאמר אדם ערב יוה"כ אפייס את חברי כדי שיתפייס ממני המקום למחר וימחול לי מפני שקרוב דבר זה למי שאומר לחטא ויוה"כ מכפר [ועי' לק' פ"ד סקט"ט] (תשל"ה) פי' שלא יאחר הפיוס בהשענו שע"י האיחור יכפר עליו יוה"כ אצל המאחר את הפיוס סתם צ"ח כל כונה אין זה בכלל דברים המעכבים את התשובה\* (תשל"ו) וא"ס משהה מלפייס אינו כאחטא ואשוב א"ס כונתו להסיר תיכף השנאה מלבו רק שיהיה הפיוס לקיימא [ועי' לק' ס"ק קצ"ה] בהשענה מלהתפייס [תשל"ז] ומי שאינו מעביר שנאה צ"ח א"ס אין תפלתו נשמעת (תשל"ח) והמעביר על מדתו ומחל תפלתו נשמעת וי"א (תשל"ט) דצ"ח א"ס איכא קפידא שיתפייס אחד עם חברו ואין נפקותא א"ס האדק עמו כמה שמקפיד עליו או לא דמ"מ צריכין להתפייס\* (תשמ"א) וא"ס אחד הקניט את חברו צ"ח א"ס גמור מ"מ בערב יוה"כ הוא מחוייב לשאול ממנו מחילה [ועי' לק' סקט"ע]. כתב בס' סדר היום (תשמ"א) אחר מוצאי יוה"כ נהגו לפייס איש את חברו ולשאול מהם מחילה מכל שגיאה ועון שעבר ציניהם (תשמ"ב) והוא דל"א ככל הפוס' שנזכר בדבריהם לעשות זאת בערב יוה"כ (תשמ"ג) אמנם יש ליישב דבריו בחרי א"ס דגם במקומו היו מפיסין בערב יוה"כ כמו שאנו עושין אלא דבערב יוה"כ לא היו מפיסין אלא למי שידע שפסע כנגדו אצל מי שלא פסע כנגדו ולא ידע מפסע ועון לא פייס בערב יוה"כ ורק במוצאי יוה"כ נהגו לפייס איש את רעהו אפי' לא ידע שפסע כנגדו דילמא שגג וכיו"צ ולכן פייסו שנית במוצאי יוה"כ (צ) דהגם שפייס בערב יוה"כ מ"מ שמה במשך היום ובלילה שוב עבר ציניהם איזה שגיאה ועון בכל היום וע"ז אין יוה"כ מכפר ולכן נהגו במוצאי יוה"כ לפייס שמה גרם החטא\* : (קסג) וירצהו. (תשמ"ד) ומחוייב לרצות ולפייס את חברו גם באופן שחזירו השיב אותו בצדו חרפה וקלון וגם הוא קטן ממנו הרבה צנינים ולאו דוקא א"ס חזירו הי' מהנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים\* (תשמ"ה) שהמתחיל מחוייב יותר לבקש מחילה מהשני (תשמ"ו) וכל שמרצהו אע"פ שהוא לא נתרצה יוה"כ מכפר דל"כ עד שיתרצה חברו מצעי לי\* (תשמ"ז) ואע"ג דבתשובה כלפי הקב"ה מלבד מה שמחוייב לסלק תרעומתו עוד הוא מצווה להתרצות בפניו כבתחלה כמש"כ לעיל פ"א סק"ז מ"מ בתשובה ופיוס לחזירו אינו מחוייב צ"ח\* אלא משעה שפייס את חברו בשיעור שיסלק את תרעומתו עליו ה"ז כבר תיקן את

## ביאורים

לא מיירי שצ"ח לשלם לו דרך תשובה ולכן לא הזכיר דעתי ריבוי דכיון ששילם מה שחייב לשלם נתפייס חברו שצ"ח לידו מה שגזלו ומתכפר לו מצד השילום ששילם לו אצל הכ"ח מיירי שצ"ח לעשות תשובה מכל אשר חטא לפני הקב"ה כדי שיהי' תשובה מעלייתא ולפיקך צריך שמלבד שיחזיר לו ממנו צריך גם לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו על שניערו (ועי' בעקב ענוה אות י"ב וצפנתא שער סי' י"ג וצ"ח אברהם כאן) [תשמ"ח] המלך סי' ע"ח וצ"ח יצחק כאן תי' דמש"כ התם דמזיק ממנו כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו היינו עם צקשת המחילה ולא שאני מחובל בחזירו אלא דצ"ח לא סגי בצקשת המחילה לצד א"ס א"ס צריך שימחול לו משא"כ במזיק צריך רק לבקש הימנו מחילה אצל א"ס להמתין למחילתו (ועי' בכת התשובה סי' נ"א אות ד' ואילך) ובתשובה מאהבה ע' נ"ה ואילך ובעזר מצ"ח ע' נ"ח ואילך וע' רע"א ואילך :

פשוט

נכון

תמוה

תפוס לשון אחריו

אמת

נכון

למה לא

## שער הציון

(תשל"ב) מועדים וחמנים ח"ו סק"י כ': (תשל"ג) מ"צ רס"י תר"ו ועי' צ"ח אהל ישכר סי' מ"ה שנתן ג' טעמים אמאי לא נהגו עתה לפייס בערב יוה"כ ע"ש : (תשל"ד) דרשם הראב"ד לר"ה (לונדון תשט"ו) ע' ל': (תשל"ה) ס' התשובה ע' רל"ד : (תשל"ו) אהל אברהם (בוטשאטש) א"ח סי' תר"ו : (תשל"ז) מט"א סי' תר"ו ס"ד : (תשל"ח) שו"ת מהר"י וי"ל סי' קצ"א : (תשל"ט) שפ"א יומא פ"ז ב' ועי' במשנת יוסף א"ח ח"ב סי' י"ב אות ד' : (תשמ"א) אסופות רבינו חיים הלוי יומא סי' י"ב : (תשמ"ב) צ"ח אברהם יוה"כ : (תשמ"ג) ליקוטי מהר"ח בצ"ח יוה"כ ע' ז"ו ומקו"ח א"ח סי' תר"ו ס"ב ושלחן גבוה שם סוף אות א' ועי' צ"ח פותח שער סי' י"ג אות ג' ובעזר מצ"ח כאן אות קל"א : (תשמ"ד) שו"ת משנה הלכות ח"א סי' תל"ה : (תשמ"ה) שו"ת זכרון יהודה ח"א סי' ר"א : (תשמ"ו) ועזר מצ"ח לק' פ"ג אות קי"ט : (תשמ"ז) פ"ח א"ח סי' תר"ו סק"א וכת התשובה סי' נ"א אות ד' ושמועות משה רס"י י"א ולתשובה השנה ע' קנ"ה : (תשמ"ח) שמועות משה סי' י"א אות ז' ואילך ועי' במשיב נפש כאן אות ס"ז :

# הלכות תשובה פרק ב

קיא



(קסד) אע"פ (קסה) שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו (קסו) צריך לרצותו

## לדופקי בתשובה

יפה  
נכון  
לא מסתבר כלל  
אמת  
למה יהיו למפרע  
פשוט  
שני עיקר

המעוות שעינות בחטאו נגדו ולא י"ח ומיהו ודאי מדת חסידות איכא שיפיים חזירו פיוס אחר פיוס עד שיאיר לו פנים כדמעיקרא [וי"א (תשמח) דחובת הפיוס בכל השנה בעצירות שצין אדם לחזירו אינה אלא השתדלות להסרת הרעוץ מלבו של חזירו משא"כ בחובת הפיוס דכפרת יוה"כ גם החזרת הארת פניו של חזירו אליו נכנסת היא בכלל התוכן של הפיוס] וי"מ (תשמט) שמש"כ רבינו וירצו כונתו לרצויו ממון כלומר שבנוסף לממון שחייבתו תורה מן הראוי שירצו עוד בממון כדי שיהא מרוצה בנפשו מן הפיצוי הממוני שסיפק לו\* [(תשנ) וליכא זזה רצית דלא שייך רצית אלא בדרך הלוואה ומקח וממכר ושכירות ועי' לק' ס"ק קפ"ג] (תשנא) וצעינן שיפיים את חזירו דוקא קודם התשובה אבל כל דשב קודם שפייסו אף אי פייסו אח"כ לא מהני\* [ועי' לעיל פ"א סקנ"ה וסקנ"ו] (תשנב) ואם חזירו שחטא לו אינו צעיר או שאין לו שהות להתפייס עמו וקבל עליו בלבו לפייסו כדבעי מכפר לו יוה"כ (תשנג) ואחר יוה"כ לכשיזדמן אליו יבקש ממנו מחילה ואז תועיל לו כפרת יוה"כ למפרע [ועי' לעיל סקמ"ו דאם גמר לעזוב חטאו אך לא נתחרט על מה שעבר אינו מעבד למצות הוידין]. י"א (תשנד) דהא דבעינן רצו חזירו הוא דוקא בשאר שנים אבל בשנת השמיטה כיון שמקיים מצות השמיטה כתקנה ומשמט חובות חזירו גם ה' לא ימנע טוב ומכפר לו גם עצירות שצין אדם לחזירו בלא רצו מדה כנגד מדה ויש חולקים (תשנה) דבכל זמן הדין דאין יוה"כ מכפר בעצירות שצין אדם לחזירו בלא רצו חזירו\* (קסד) אע"פ שהחזיר לו ממון וכו'. (תשנו) לכאוי הוא מיותר שכבר כ' לעיל אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לו מה שהוא חייב לו וירצו וא"כ מה צריך לומר עוד אע"פ וכו' וי"ל דלא נקשה מדוע אינו נמחל לו כיון שכבר נתן לו מה שהי' חייב ולמה צריך גם רצו לזה בלא לומר שאע"פ שהחזיר לו וכו' לא די בזה אלא צריך לרצותו ולשאלו ממנו שימחל לו דהרי אפי' לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו וא"כ צענין

## שער הציון

(תשמח) פחד יחזק יוה"כ מאמר ב' אות י' וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' רפ"ה כ' דבעיוה"כ יש דין מיוחד לפייס חזירו ולהיות אמו צדיקות כמו קודם שלכות לטהרה מהקצ"ה צריך לטהר גם אצל חזירו ע"ש: (תשמט) כח התשובה סי' נ"א אות ד' ועי' בחשוקי חמד ב"ק ע' תקי"ג: (תשנ) ועור מצריו כאן אות קצ"ח: (תשנא) גבורת יחזק: (תשנב) יפה ללז ח"ו או"ח סי' תר"ו אות ב' ועי' בחשוקי חמד יומא ע' תקפ"ח אמנם עי' בקובץ שיעורים ב"ב אות שט"ו דצין אדם לחזירו כל שלא פייס את חזירו אפי' הוא אנוס צדק לא הועילה התשובה גם על החלק שצין אדם למקום ע"ש: (תשנג) משמרת ימים נוראים סס"י ל': (תשנד) מראה הגדול ח"א דרוש ו' לשבת תשובה ד"כ ע"ב ד"ה ואשר: (תשנה) שד"ח אס"ד מע' יוה"כ סי' ב' אות י"ד ושו"ת רצות אפרים ח"ג סי' ת"ח ועי' שו"ת זיך אליעזר ח"ו סי' כ"ח סוף אות א' ובס' ועור מצריו כאן אות ר"ד: (תשנ) בחרות המים ועי' צמחנה כסף: (תשנ) משיב נפש כאן אות מ"ו: (תשנא) מעשה רקח לעיל רפ"א ותשובה מאהבה כאן: (תשנב) שמועות משה ע' פ"ג והרהורי תשובה צמילואים סי' ד' אות י"א: (תשנ) דברי יחזק (פיעטרקוב תר"ע) ד"ח ע"ב: (תשנא) חיבור התשובה מאמר א' פי"א: (תשנב) ועור מצריו כאן אות קצ"ו: (תשנא) מנ"ח מצוה שס"ד סקל"ב וכת התשובה סי' נ' אות ג':

# הלכות תשובה פרק ב

(קסז) ולשאול ממנו (קסח) שימחול לו אפילו (קסט) לא (קע) הקניט את חבריו (קעא) אלא

## לדופקי בתשובה

(קסח) שימחול לו. (תשעג) אבל מרבינו יונה (תשעד) משמע דא"ל לבקש שימחול לו אלא בהקניטו בדברים אבל בגולו א"ל אלא להשיב הגזילה אבל א"ל לבקש שימחול לו\* וי"מ (תשעה) דגם דעת רבינו כן ומש"כ עד שיתן לחזירו מה שהוא חייב לו וירצהו ללדדין קתני דעד שיתן לו מה שהוא חייב לו קאי על גזול וחובל וירצהו קאי על מקלל\* [ועי' לעיל ס"ק קס"ד]: (קסט) לא הקניט את חבריו אלא בדברים. (תשעו) כגון מש"כ רבינו פי"ד ממכירה הי"ד נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה או מה דעתך בדבר זה וכן כל כיוצא בדברים הללו (תשעו) וכן החושד את חזירו בדבר שאין בו צריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לזכרו (תשעה) והמקניט את חזירו בדבר קל והוא הי' אותה שעה מר נפש וע"י דבריו נשברה רוחו יציאו הקצ"ה במשפט על כל הצער שגרם לחזירו אף שאם הי' יודע שכך הוא לא הי' אומר לו כלום: (קע) הקניט את חבריו אלא בדברים. (תשעט) דגם זוה עבר על איסור דאונאת דברים (תשפ) כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות והרבה מצנ"ח יקפידו עליהן יותר מן הממון [ועי' לעיל ס"ק קמ"ח בהקנטה שאינה אונאת דברים] (תשפא) אבל אם מתה בחזירו משום שעבר על התורה וצוהו אינו חייב לפייסו כי כדין עשה [ועי' לעיל ס"ק קס"ב]: (קעא) אלא בדברים צריך לפייסו. (תשפב) ואם נשגגה מחמת חוספת השמחה שהיתה בשעת סעודת מצוה וכדו' אמר ללא כונה דברים שהעליצו את חזירו נר' דמעיקר הדין האומר זאת פטור מלבקש מחילה מהנפגע אולם ראוי לבעל נפש שיבקש מחילה ממי שנפגע מחמתו\* (תשפג) ואדם שחירף את חזירו בעת שכרותו והוליא עליו ש"ר ולמחר אמר איני יודע צריך לקבולי עלי' ברבים שלא ידע מזה הלשון שאמר בעת שכרותו ויאמר

למה

לא משמע  
כ

תפוס לשון  
אחרון

נכון

אמת

## שער הציון

(תשסד) חינוך מצוה ס"ד: (תשסה) שע"מ שער ד' אות י"ח: (תשסו) מ"ב סי' תר"ו סק"ג: (תשסז) שיחות החפץ חיים ע' ק"ז בשם מרת הגר"ס ז"ל וכ"כ במועדים וזמנים ח"א סי' נ"ד וש"מ תשובות והנהגות ח"ה סי' שצ"ו שכן שמע מהגר"א דסלר ז"ל בשם מרת הגר"ס ז"ל וכ"כ בפחד יצחק יוה"כ מאמר ב' אות ח' שכן קבלנו מוקני גדולי הדור שלפנינו שכ"ד מרת הגר"ס ז"ל ועי' שו"ת או נדברו ח"ו סי' ס"ו וחוט שני יוה"כ ע' ק"ו ודרך שיחה ח"א ע' תרכ"ג: (תשסח) פחד יצחק יוה"כ מאמר ב' אות ח' ולתשובת השנה ע' קכ"ט [וע"ש ע' קכ"ח שפי' כונת רבינו דכה"ג שלא פירט חטאו כלל בפני חזירו אפי' אם חזירו מוחל לו גם בלא שיפירט חטאו אין תשובתו גמורה כיון דלא קיים חובת הפיוס כדבעי ועי' לק' בל"ב ס"ק קע"ה]: (תשסט) ועור מלריו כאן אות קל"א ואות רי"ט: (תשע) חפץ חיים ה' לשה"ר כלל ד' ס"ב וע"ש בצמ"ח אות מ"ח מה שנסתפק צוה וע"ע בשו"ת או נדברו ח"א סי' מ' אות א' וסי' מ"א אות ד': (תשעה) הליכות שלמה תשרי פ"ג הערה 24: (תשעז) מועדים וזמנים ח"א סי' נ"ד בהערה ועי' שו"ת תשובות והנהגות ח"ה סי' שצ"ו וש"מ פאת שדך ח"ב סי' קל"א: (תשעג) גבורת יצחק ע' ש' וס' התשובה ע' קנ"ט ופומת שער סי' י"ג הע' ג' והדר יעקב ח"ה סי' ל"ג: (תשעד) שע"מ שער א' אות י"ח ואות מ"ד ושער ד' אות י"ח: (תשעה) עקב ענוה אות ל"ט: (תשעו) משיב נפש כאן אות מ"ו: (תשעז) ברכות ל"א ב': (תשעה) משיב נפש כאן אות נ"ו: (תשעט) מ"ב רס"י תר"ו: (תשפ) חינוך מצוה של"ח: (תשפא) ועור מלריו כאן אות רי"ג: (תשפב) משפטי התורה ח"א סס"י י': (תשפג) יש"ש פ"ג דב"ק

# הלכות תשובה פרק ב

ק"ג



דברים (קעב) צריך (קעג) לפייסו (קעד) ולפגע בו (קעה) עד שימחול לו

## לדופקי בתשובה

ברבים אף שקבלתי עלי שאיני יודע מאומה מ"מ אני מבקש מחילה וכו' ואין להוסיף עליו ואם מורגל בכך צריך להחמיר עליו כמו על שאר אדם והכל לפי המציאות וראות עיני הדיין [ועי' לעיל ס"ק קנ"ו] בחטא לחזירו באונס אם חייב לפייסו: (קעב) צריך לפייסו. (תשפד) ונכון שילך בעצמו אליו ולא ישלח תחלה אמצעי שירצה לקבל פיוסים ואם קשה עליו לילך בעצמו תחלה או שיודע שיותר קרוב הפיוס ע"י איש אמצעי שיחווך ביניהם יכול לעשות ע"י אמצעי (תשפה) ואפשר דה"ה בשולח מכתב מחילה ג"כ מהני\* [ועי' צביאורים ד"ה בנ"א אם כשזיישו ברבים צריך גם לפייסו ברבים]: (קעג) לפייסו ולפגע בו. (תשפו) משמע שלא די בצקשת סליחה אלא צריך גם לפייסו לפני שפוגע בו ומתרה\* (תשפו) וטעמא לפמשי"כ הפוס' (תשפה) דכל שמחל בדרך כעס או היתול ושחוק או הקפדה וכו"ו ודאי ל"ה מחילה ולפיכך קודם צריך לראותו שלא יהי' כעס עליו בשום ענין ע"י שמדבר על לבו ואח"כ מתוך אהבה שואל ממנו למחול לו וכה"ג הוה מחילה באמת (תשפט) וראוי למי שמדקדק בדבר ויראת ה' על פניו ועשה צין אדם לחזירו ומפייסו שיבקש ממנו שיחפול עליו והמחול עצמו מזה רצה שיעשה לו רצונו ואח"כ (תשג) החובל בחזירו אע"פ שלא זיקש החובל מן הנחבל [תשג] שיחפול בעדו א"כ אע"פ שלא זיקש מחילה] הנחבל צריך שיבקש עליו רחמים [ועי' לק' ס"ק קל"ה] דכדי להוציא הטינה שבלבו צריך לעשות מעשה חסד: (קעד) ולפגע בו. (תשג) וגדרו הצקשה היתירה: (קעה) עד שימחול לו. (תשג) ויאמר לו מחול לך (תשג) ואם זיקש מחזירו שימחול לו ואמר יהי

כדצריך הוה מחילה אע"פ שלא אמר בפירוש (תשג) אבל שתיקה לאו כמחילה דמיא (תשג) ומועיל לומר צפה שמוחל לחזירו אע"פ שבלבו אינו מוחל דדברים שבלב אינם דברים וי"א (תשג) דאם אומר בפיו שמוחל לו ובלב עדין מקפיד עליו ואינו מוחל לא מהני דלא סגי הכא בדבור ואף דבעלמא דברים שבלב אינם דברים מ"מ כיון שהמחילה היא דבר שעיקרו בלב צכה"ג ליכא לדינא דדברים שבלב אינם דברים\* (תשג) אמנם כשהוא הולך אללו ומפייסו כדין והוא אומר שמוחל לו א"צ לחוש שמא הוא מן השפה ולחוך (תשג) ואם דיבר עמו באהבה וחיבה בחיבוק ונישוק אין לך מחילה גדולה מזו אע"פ שלא הוציא מחילה מפיו וי"א (תת) דאם לא אמר לו בפירוש מחול לך אלא נתרה לו רצונו גמור בהסכרת פנים ודברי רצונו אין כאן מחילה כלל\* [וי"א (תת) דאם הוציא עליו ש"ר אינו יוצא בקניית מצוה צביהכ"ס אע"פ שאמר לו יישר כחך וחזור ומדבר עמו דלריך מחילה ממש אם לא שאמר לו שמוחל לו אבל בנתקוטטו יחד שכל אחד פגם בחזירו יוצא צכה"ג] (תת) ואפי' כשיודע צבירור שחזירו כבר נתפייס מעצמו חייב לבקש ממנו מחילה שחייב צקשת המחילה הוא לא רק בשביל לפייס אלא זה תנאי בתשובה דדברים שצין אדם לחזירו\* וע"פ רוב המתבייש מעוניין בצקשת המחילה כדי שהמבייש יכיר חטאו ויזהר על להבא אבל אם אמר מפורש צין בפניו וצין שלא בפניו שמוחל לו ולא התנה בזה שום תנאי שיבקש ממנו מחילה מסתבר דמהני [ועי' לק' ס"ק קל"ד] כיון שגמר בלבו למחול לחזירו לא יהא אכזרי מלהודיעו מחילתו עד אשר ירצה עליו רעים] וי"א (תת) דכ"ג רק כשמבקש מחילה להדיא מתכפר

דעה ראשונה יותר מוסתבר

היינו הך

אין מוכרח למה

אינו מוכרח

## שער הציון

ס"י ג': (תשפד) מ"ב סי' תר"ו ס"ק"ב וע"ש בשלחן גבזה אות ב': (תשפה) נטעי גבריאל יוה"כ פ"יז הע' ג': (תשפו) הדרך לתשובה כאן ומועדים וזמנים ח"ו סי' כ': (תשפו) ועור מנצרו כאן אות ר"ב: (תשפה) עי' ישמח לב חו"מ סי' ד' ואורחות המשפטים ח"ב כלל ל"ט אות נ"ד: (תשפט) יש"ש פ"ח דיבמות סי' כ"ז: (תשג) מוספתא פ"ט דצ"ק הי"א: (תשג) מנחת זיכורים שם: (תשג) מלצ"ס ירמי' ט"ו י"א: (תשג) מוספת יוה"כ יומא פ"ו א' ד"ה עזירות: (תשג) רמ"א חו"מ סי' רמ"א ס"ב: (תשג) שו"ת משפטי שמואל סי' קי"ט דקמ"ט ע"א: (תשג) גליוני הש"ס קידושין מ"ט ב' בשם נמוקי מהר"מ ומעשה איש ח"א ע' קס"א בשם הגר"י בלור ז"ל וכ"כ הגר"ר ראו"ן גרונובסקי ז"ל ב' זכרון אבן ציון ע' תקמ"ב בשם הסבא מקלס ז"ל: (תשג) חוט שני יוה"כ ע' ק' בשם מרן החו"א ז"ל (ושמעתי ממרן שליט"א שלא ידוע לו ד"ו בשם מרן החו"א ז"ל) ושלמי מודה ימים נוראים ע' קי"ג: (תשג) שו"ת אהל ישכר סי' מ"ה: (תשג) תשו' רש"י סי' רמ"ה והציו"ל ציד הבהן כאן אות ה': (תת) שו"ת חיים ציד סי' נ"ז דע"א ע"ב ד"ה איצרא עפמשי"כ רבינו צחי ס"פ ויחי גם ציעלו חסידים אות כ"ג כ' דיש שדומה לו דכיון שחזר ומדבר עמו ויושב עמו בשלוה תו א"צ לשאול ממנו מחילה על עלצונו אשר חרפו וגדפו ודבר עליו סרה וטעות היא זו ע"ש וכ"כ ב' מצות הלצות סי' ג' סל"ד דמי שחטא בשום דבר נגד חזירו צריך לפייסו ואף אם חזירו מדבר עמו עכ"ל צריך לפייסו להוציא הרגו מלבו: (תת) מקו"ח או"ח סי' תר"ו ס"א: (תת) שו"ת אז נדברו ח"ב סי' ס"ה וח"א סי' ס"ה וח"ח סי' ס"ח וח"א סי' מ' אות ו' וכ"כ בחוט שני יוה"כ ע' ק' בשם מרן החו"א ז"ל שעיקר הפיוס שפייס לחזירו הוא ההכנעה שמכניע את עצמו לבקש מחילה והוא כמין תשובה המשקל להמפייס אמנם אם הנפגע מחל מלדו מחילה גמורה למי שזיערו מסתבא דשפיר מהני כיון דסו"ס נתרה אף שלא הי' כאן פיוס גם בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ז"ה וח"ה סי' כ' כ' דאם מחל על זערו אע"פ שהמזכיר לא זיקש ממנו שימחול מהני ע"ש וכע"ז כ' בשו"ת פאת שדך ח"ב סי' קל"א דאם אדם יודע בחזירו צבירור או ע"פ אומדנא שמוחל לו לא מצינו שחייב להתודות לפניו ועי' ב' שו"ת השולמית ח"ה סי' י"ג ובשו"ת שלמת חיים סי' של"ב וצוער מנצרו כאן אות ר"ז: (תת) מועדים וזמנים ח"א סי' נ"ד

# הלכות תשובה פרק ב

(קעו) לא רצה חבירו למחול לו מביא לו שורה של (קעז) שלשה \* בני אדם מריעיו ופוגעין בו ומבקשין ממנו לא נתרצה להן (קעח) מביא לו (קעט) שניה ושלישית

## לדופקי בתשובה

לו זזה שמכניע עצמו [אמנס מהני גם ע"י אמנעי כמש"כ לעיל ס"ק קע"ב] (תמד) אבל אם חזירו מוחל לו סתם בלא הודעה ודאי אין זו מחילה\* (תמה) ואף אם הנחבל ימחול מעצמו ויעזיר על מדותיו וכמנהג העולם שאומרים בכל לילה הרני מוחל וסולח וכו' [ועי' לק' פ"ו סקי"ט בענין המנהג לומר וידוי שכיב מרע לפני השינה] לא סגי בהכי דנהי דמועיל הרצה אבל עכ"פ חיובא רמיא עלי' דאיניש לעשות את מה שמוטל עליו ומה גם שאין אדם יודע אם מחל לו חזירו שעל הרוב האומרים נוסח הרני מוחל וסולח אין פיהם ולבם שוים ויש דלא ידע מאי קאמר והרא"י שביום שאחריו הקפידה במקומה עומדת ביתר שאת וכ"ש אם חטא לת"ס שאינו רשאי למחול וצריך שיהא נוקם ונוטר כנחש עד דמפייסו לי' כמש"כ לק' ס"ק קצ"ד\* (תמו) וכמו"כ מי שידוע שחטא לחזירו ודאי שאינו יוצא בתפלה וזה וכל אחד יכול להביא רא"י מעצמו שאין זו מחילה שהרי מעשים ככל יום שאף שאמר והנני מוחל במחילה גמורה וכו' מ"מ אחר יוה"כ שוב שכת מה שאמר ואינו מוחל וכן הוא צריך לחוש שגם חזירו שכנגדו הוא חטא אינו טוב ממנו והוא אומר תפלה זו מן השפה ולחוץ ואין כאן מחילה וי"א (תמו) דבאופן שהחוטא לא זיקק מחילה כלל אלא דבכל זאת מחל לו חזירו הרי החטא שיש בזה לחזירו שפיר נמחל ונתכפר אבל החטא שיש כאן להקצ"ה לא נתכפר לו עד שירצה את חזירו\* (תמה) ואם פייסו וריצוהו כדת וכדין ומחל לו שוב המחילה היא לעולם ואינו יכול לחזור בו מן המחילה (תמט) ולכן נהגו רבים שנותנים יד זה לזה מתוך חיבה והוא כדמיון קנין על המחילה: (קעו) לא רצה חבירו וכו' מביא לו וכו'. (תמי) משמע דכפעם הראשון ילך בעצמו אולי ימחול לו ואח"כ ילך ג' פעמים ויוליך עמו ג' זנ"א וכן משמע בירו' סוף יומא כדצרי' דמתחילה צריך לילך בעצמו אולי ימחול לו ואם לאו יוליך עמו אנשים אבל מלשון הטושה"ע או"ח רס"י תר"ו משמע שתיקף בפעם ראשון שמבקש מחילה יביא עמו ג' זנ"א וי"א (תמ"א) דכפעם ראשונה ושני' יפייסנו בעצמו ורק אם לא נתפייס מביא לו שורה של אנשים: (קעז) שלשה בני אדם. (תמ"ב) ונר' דמהני גם קטנים ונשים אם מתפייס על ידם\*: (קעח) מביא לו שני' ושלישית. (תמ"ג) פי' לא שיהיו צבת אחת (תמ"ד) ונר' הטעם בזה דיותר מתפייס האדם בג' פעמים בכל פעם בג' אנשים משיתפייס האדם בפעם אחת גם ע"י ט' אנשים וי"א (תמ"ט) דיכולים לזקק ג' פעמים בזמן אחד ומ"מ ישהה קצת בין זה לזה [תמ"ט] וצריך שיהיו מחודשים שלא הלכו עמו בפעם הראשונה (תמ"ז) וכן נוטים דצרי רבינו מדכ' מביא לו שני' ושלישית דאילו אינם מחודשים הול"ל יחזור לו שני' ושלישית וי"א (תמ"ח) דא"כ שיהיו מחודשים\* [תמ"ט] וצריכים לזקק ממנו בג' לשונות של מחילה (תמ"ח) וכל פעם בזמן רצוי אחר (תמ"ח) ויאמר בפניהם חטאתי וישר העויתי ולא שזה לי [ועי' לעיל ס"ק קנ"ה דאם חטא לעכו"ם א"כ לפייסו אלא פעם אחת משום חילול השם וא"כ יותר]: (קעט) שני' ושלישית. (תמכז) ואפי' במקום שחזירו א"כ למחול לו כגון שהוציא עליו ש"ר שאינו זקוק למחול לו כמש"כ לק' ס"ק קצ"ט ומ"מ אם מחל לו הוי מחילה מ"מ אינו מוטל לזקק ממנו מחילה יותר מג' פעמים דלא נוכר חילוק בין

## ביאורים

\* בנ"א מריעיו ופוגעין בו. יומא פ"ו א' וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה זנ"א שנא' ישר על אנשים וגו' ופרש"י שלש פעמים יפייסוהו בשלשה אנשים בכל פעם שנא' ישר לשון שורה ואין שורה פחותה משלשה זנ"א אבל צירי' שלהי יומא (וכ"ה שם פ"ח דצ"ק ה"ו) אי' ההן דחטא על חזרי' צריך מימר לי' סרחת עלך ואין קבלי' הא טבאות ואין לא מיייתי בני נש ומפייס לי' קומיהון וכו' ומבואר דצ' שינויים איכא בין תלמודין להירו' דבתלמודין אי' דבעין ג' שורות של זנ"א והם המפייסים כדפרש"י ורבינו וצירי' אי' רק דמיייתי בני נש והוא המפייס קומיהון ורבינו העתיק נוסח הבבלי ויל"ע בטעם השינויים בזה ועוד דצירי' צ"ק התם מסיים הדא דמימר שלא הוציא לו ש"ר אבל הוציא לו ש"ר אין לו מחילה עולמית ופי' בפ"מ דא"כ שימחול לו ורבינו השמיט ד"ו וצריך טעם וכבר העירו בזה האחרונים, וליישב הכל נלע"ד דהדברים מגיעין למאי דאי' בילקו"ש הושע סי' תקל"ב צנוהג שבעולם אדם המבזה את חזירו

למה

נכון

פשוט

אינו מוכרח

הראשון עיקר

## שער הציון

ולתשובת השנה ע' קנ"ה בשם הגר"י בלור ז"ל, ועי' בס' דעת חכמה ומוסר ח"א ע' ס"ט שהוציא חידוש דין להלכה שאסור למחול קודם שיבקשו ממנו מחילה מפני שמוכרחים לקיים משפט ע"ש: (תמד) שו"ת מהרי"ט ח"ב או"ח סי' ח' ד"ה ההכנעה ועי' בס' התשובה ע' קנ"ח: (תמה) פלא יועץ ע' תשובה ויעלו חסידים אות כ"ג ועי' בועז מלריו כאן אות רי"ח: (תמו) שו"ת אהל יששכר סי' מ"ה: (תמו) אור אברהם ועי' בחוט שני יוה"כ ע' ק' שנסתפק בזה: (תמ"א) ועזר מלריו כאן אות קפ"ב: (תמ"ב) שם אות ר"ט: (תמ"ג) ציה"ל רס"י תר"ו ד"ה יחזור: (תמ"ד) תשובות הגאונים שערי תשובה סי' ס"ט: (תמ"ז) דלמי תשובה לק' הי"א צביאורים ד"ה עשרה: (תמ"ח) צארות המים: (תמ"ד) מהרש"א יומא פ"ו א': (תמ"ט) מקו"ח או"ח סי' תר"ו ס"א: (תמ"ט) שער ד' אות י"ט: (תמ"ז) ס' הליקוט' בשם גי' ס' מוגה ועי' בועז מלריו אות רכ"ה: (תמ"ח) פר"ח או"ח סי' תר"ו סק"ב: (תמ"ט) צארות המים: (תמ"כ) מ"ב סי' תר"ו סק"ג: (תמ"ח) יומא פ"ו א': (תמכז) ישועו"י או"ח סי' תר"ו סק"ב וסק"ד ושו"ת מהרי"ל דיסקין

# הלכות תשובה פרק ב

(קפ) לא רצה

## לדופקי בתשובה

מוציא ש"ר על חזירו לשאר עצירות שצין אדם לחזירו לענין זה דדי צבקה מחילה ג' פעמים וי"א (תתכג) דהא דסגי בג' שורות של בני"א הוא דוקא בשאר הכעסות אבל בהוצאת ש"ר לא סגי בג' שורות של בני"א אלא צריך שיבקש ממנו מחילה אפי' אלף פעמים עד שימחול לו\* [ועי' צסמוך ס"ק קפ"א] (תתכד) וצריך לפייסו יותר ויאמר צביהכנ"ס ציוס הכניסה ראשונה קודם הוצאת ס"ת מן הארון בלשון זה שמעו רבותי כי הטאתי לה' אלקי ישראל ולפלוני שפשעתי וסרחתי נגדו כי כל אותם הדברים שדברתי על פלוני הם שקר וכזב ומרוב כעסי דברתי כדי להכעיסו על כן אני מבקש סליחה ומחילה וכפרה מה' אלקי ישראל ואח"כ מפלוני שימחול לי על כל מה שפשעתי נגדו [ועי' לק' ס"ק רט"ו דדוקא צמת חזירו צריך להקדים הודיו לה' ואח"כ לחזירו משא"כ כשחזירו צמיים]: (קפ) לא רצה בגיחו והולך לו. (תתכה) וי"א כבר אפי' ידי שמים דכשעשה המצייש לפי דינו המוטל עליו ינא דהיכא שמכין עצמו לכך לבקש את חזירו ולפייסו מיד הקב"ה מוחל לו אפי' אי חזירו לא מחל לו כמש"כ לעיל ס"ק קס"ג וי"א (תתכו) דמניחו והולך לו היינו רק שהקב"ה לא יבא אליו יותר בטענה מדוע לא ביקש סליחה מחזירו אבל החטא שחטא לחזירו אינו מחול ועי' לעיל סקק"ס] (תתכז) אמנם כ"ו כשנוהר צוה מאד לפייסו כראוי שלא יהי' בלב חזירו עליו כלום כי צריך פיוס של אמת

קטו

הגהות  
מין  
שליט"א

## ביאורים

צרכים ולאחר זמן מבקש לרנות לו הוא אומר אתה מצוה לי צרכים ומתרחק לי ציני וצניק לך והבא אותם אנשים שצויתני צפניהם ואני מתרחק לך אבל הקב"ה אינו כן אלא אדם עומד ומתרחק ומגדף בשוק והקב"ה אומר לו עשה תשובה ציני לצניק ואני מקבלך (ועי' לעיל בשעה"ס ס"ק שנ"צ) וי' דס"ל לרצינו דבהא גופא איפליגו הצבלי והירו' אי המצוה חזירו או מקללו או חובלו וכיו"צ צרכים חייב לפייסו צרכים או לא דגמ' דין ס"ל דאפי' ציישו צרכים אינו חייב לפייסו צרכים ומאי דבעינן ג' שורות של ג' בני"א אינו לצורך הפיוס צרכים אלא כדי לדבר על לבו שיתרחק לו כדציאר רצינו [ומש"כ לעיל ה"ה ושצח גדול לשב שימחוד צרכים ויודיע פשעיו להם וכו'] ואומר להם חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך וכו' אינו משום פיוס צרכים אלא לענין פירוט החטא וג"ו הוא רק שצח ולא חיוב כמש"כ שם בל"צ סקע"ח וכבר כתבנו שם צביאורים ד"ה צעצירות דטעמא דמלתא משום שעי"ו ינע ולא משום הפיוס לחזירו ונ"מ דאפי' כשכבר מחל לו חזירו או כבר מת עדין יש לו לפרסם חטאיו צרכים וכו' דאינו משום הפיוס אלא משום ההכנעה ע"ש] ומה"ט נמי הוא דהוסיף רצינו מדילי' דאותן הג' בני"א הם מרעיו היינו של המצייש דכיון שרוצה לשכנעו ולפייסו למחול לו מרצה עליו את רעיו וחזרו המכירים בהלך רוחו ויודעים למצוא מקילות ללבו למען ימחל לו ולפיכך הם המפייסים אותו ולא הוא עצמו [ומה שחמה צס' הדרך לתשובה דאדרבא אפשר שעדיף צורים משום שמרעיו אינו מתבייש וצתתם בני"א מתבייש טפי ע"ש מ"מ הדברים ידועים דאם צריכים לשכנע אדם לדבר כלשהו מנכיס לפנות לקרוביו וידידיו שישיעו עליו והה"ג הכא דלשכנעו ולפייסו שימחול הדרך היותר טובה להציאו לכך היא ע"י אוהביו שיצברו על

אמת

לבו וז"פ וע"ע צס' לתשובת השנה ע' קכ"ה וצדלתי תשובה כאן צביאורים ד"ה ופוגעין וצועור מצריו אות רכ"ג] אבל הירו' רוח אחרת עמו וס"ל דאם ציישו צרכים חייב ג"כ לפייסו צרכים ולפיכך לא הזכיר דבעינן שיפייסוהו ג' פעמים דכ"ו דוקא אי נימא דצריך כל פעם שיפייסוהו אנשים אחרים ובלשון שונה וכדו' כדי שיתרחק למחול אבל הירו' דס"ל דכל הטעם משום פיוס צרכים לפיכך לא הצריך ג' פעמים דכפועם אי' שפייסו צרכים סגי וממילא מוצן טעמא דהירו' דהצריך שהוא עצמו יפייסנו ולא אחרים דכיון דבעי לפייסו צרכים כשם שחטא כלפיו צרכים ממילא החוטא גופי' הוא דבעי לפייסו צרכים ואינו ענין לרעיו ומכריו וז"פ ולפ"ו יתפרש לי' הירו' דה"ק ההן דחטא על חזרי' צריך מימר לי' סרחית עלך היינו לפייסו צינו לצין חזירו ציחידות ואם קבלי' הנה מה טוב אבל אם לא אלא שדורש חזירו הנפגע שכשם שצויהו צרכים יפייסנו צרכים הדין עמו ולפיכך מייתי צני נש ומפייס לי' קומיהון וכו' כדי לפייסו צרכים, ומעתה א"ש הא דהשמיט רצינו דינא דהירו' דאם הוציא לו ש"ר אין לו מחילה עולמית דהירו' לטעמי' אזיל דס"ל דשפיר מצי הנפגע לתבוע פיוס דוקא צפני רבים דכשם שנתבזה צרכים כך דורש שיפייסוהו צרכים ואע"ג דאינם אותם הרבים שהיו בשעה שצויהו מ"מ סגי צרכים אחרים לפייסו צכך [וכ"כ צמקו"מ או"מ סי' תר"ו סס"א דאם צויהו צפני רבים צריך מחילה צפני רבים ומ"מ צעשרה סגי אפי' אחרים ונ' דהוציא כן מהירו' הנ"ל] משא"כ מוציא ש"ר דגרע מיני' דחצרך חצרה אית לי' ונתפרסם גנותו טפי ולועזים עליו הצבור לא סגי מה שיציא עשרה לפייסו צפניהם דאיכא דשמע צחשדא ולא שמע צפיוס ונשאר השיר' כמש"כ צמ"צ סי' תר"ו סקי"א ולפיכך אין לו מחילה עולמית וכ"ו לשי' הירו' אבל רצינו דאזיל כחלמודין דס"ל דאפי' צויהו צרכים א"צ לפייסו צרכים א"כ לדידי' ליכא לאפלוגי צין מוציא ש"ר על חזירו לחטא כנגדו בשאר עצירות דצתרוייהו מציא לו ג' שורות של ג' בני"א לפייסו ותו לא מידי ולפיכך השמיט ד"ו\* אלא דא"כ ק' על הרמ"א באו"מ רס"י תר"ו שהציא להלכה דינא דהירו' גצי מוציא ש"ר אע"פ דצשו"ע שהעתיק לי' רצינו השמיטו ולהמציאר דדוקא השמיטו דלא ס"ל כותמי וז"ע\* :

## שער הציון

צקו"א אות פ"צ: (תתכג) יפה מראה צ"ק פ' החובל והציאו צמקו"מ או"מ סי' תר"ו ס"א וסיים עליו דנכון הוא וכ"כ בלבוש שם ס"א ובאלף המגן שם סק"י וציעלוו חסידים סוף אות כ"ג וצס' המאורות יומא פ"ו א': (תתכד) יש"ש פ"ח דצ"ק סי' מ"ט: (תתכה) שו"ת מהרש"ל סי' ק"א ועי' צחוט שני יוה"כ ע' ק"א: (תתכו) עלינו לשבח דברים ח"צ ע' רס"ח צסס מרן הגר"ש אלישיב ז"ל: (תתכז) ועור מצריו כאו אות ל"א:

דברי טעם  
לצאת ידי  
הכל

# הלכות תשובה פרק ב

(קפא) \* מניחו (קפב) והולך לו (קפג) וזה (קפד) שלא מחל (קפה) הוא החוטא (קפו) ואם

## לדופקי בתשובה

שירגיש חזירו שמטער החוטא על המעשה באמת ובלב שלם אבל אם בא לחזירו בג' פעמים ושאל מחל מחל מחל לא יא' י"ח [ועי' לעיל ס"ק קס"ג] אי מחוייב לפייס חזירו פיוס אחר פיוס עד שיאיר לו פניס כדמעיקרא]: (קפא) מניחו והולך לו. בגמ' (תתכח) אי' ואל יבקש ממנו יותר משלש פעמים (תתכט) ומשמע דאיסורא נמי איכא (תתל) כדי שלא ירצה כבוד בשר ודם יותר מכבוד שמים ולפיכך אף אם ירצה להחמיר על עצמו אינו רשאי לבקשו יותר מג' פעמים\* [ועמש"כ צביאורים ד"ה מניחו טעם אחר צוה] וי"א (תתלא) דאם רוצה להחמיר על עצמו לבקש ממנו יותר אפי' אלף פעמים הרשות בידו אם אין שם ציון החורה [(תתלב) פי' כשאין המבקש ת"ח אבל אם הוא ת"ח לא ילך יותר מג' פעמים] וי"א (תתלג) דאע"פ דבשאר עצירות אינו רשאי לבקש ממנו

## ביאורים

\* מניחו והולך לו. עי' בל"ב ס"ק קפ"א שהבאנו מחלוקת הפוס' אם יכול להחמיר ולבקש ממנו מחילה יותר מג' פעמים והנה טעמי' דהאוסרים כ' בישועו"י או"ח סי' תר"ו סק"ב דכיון דככל פעם שהחזירו אינו מחל לו עבירה היא בידו ונענש ע"ז א"כ מהיכ"ת ילך להביא את חזירו לידי חטא וכ"כ בשפ"א יומא פ"ז ב' דלאחר ג' פעמים נתחזק שלא ימחול לו עוד וא"כ ביא אמתו לידי איסור דהא אסור להיות אכזרי מלמחול כמש"כ רבינו בסמוך ה"י (והעיר עוד דלפ"ו אם יודע בחזירו שלא יעשה איסור ובודאי יש לו טעם על מה שאינו מחל לו מותר לו לבקש הימנו יותר ועי' בועזר מצריי כאן אות רכ"ז) וכ"כ במשיב נפש כאן סוף אות נ"א שגורס בזה לפנ"ע שהחזירו נעשה אכזרי שמא לא יסלח לו אחר שג' פעמים לא סלח לו (והעיר עוד דלפ"ו אם הנפגע יודיע לו מראש שאם יבא לפניו אה"כ יסלח לו ודאי שמותר לכונ"ע לבא לבקש לו פעם נוספת) ויל"ע לפ"ו מ"ט דהמתירין ונ' דתליא מחלוקתם במאי דאיפליגו האחרונים

אין מוכרח

יפה

למה

אינו מוכרח

יותר מג' פעמים מ"מ אם הוציא עליו ש"ר יכול להחמיר על עצמו לבקש מחילה כמה פעמים\* [ועי' לעיל ס"ק קע"ט]: (קפב) והולך לו. ובמדרש (תתלד) אי' דאם הלך לרצותו ולא קיבל עליו מה יעשה יביא עשרה בני"א [(תתלה) ולכתחלה ישתדל לעשות זאת בפני עשרה אנשים וצדיעבד שכבר אמר בפני עשרה נשים לא מטרחינן ל' לומר עוד הפעם בפני אנשים\*] ויעמידם שורה [(תתלו) לפניו] ויאמר לפנייהם קטטה היטה ביני וצין פלוני וציקשתי ממנו לפייסו ולא רצה לקבל אלא הרי הוא בשרבנו והקצ"ה רואה שמשפיל עצמו ומכפר לעונותיו [וי"א (תתלו) כדי לפרסם הדבר שמגדו לא יבצר (תתלז) ולפ"ו היכא דליכא חשדא כגון דליכא מי שידע מזה א"כ שיאמר אח"כ בפני עשרה] (תתלט) אבל רבינו שלא הביא דבר זה נר' דלא ס"ל אלא כיון דריצהו בפני ג' שורות של ג' בני"א ולא נתפייס שוב אינו צריך ומניחו והולך לו\*: (קפג) וזה שלא מחל הוא החוטא. (תתמ) ודוקא כשלא נתפייס כלל אפי' אחר ג' פעמים הא אם נתפייס לא היו חוטא ואכזרי אפי' מה שנתפייס הי' אחר כמה פעמים שהרצה עליו רעים (תתמא) ומ"מ ראוי למחל שלא יהי' אכזרי וימחול לו ולא יזיק לו לבא בפעם שלישית (תתמב) וכיון שכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו לפיכך בשעה שמבקש ממנו החוטא למחול ימחול לו בלב שלם מיד כדבסמוך ה"י וי"מ (תתמג) דדוקא אם לא מועיל אלל הנפגע אפי' אמנעים של פיוס ע"י ממון ה"ז אכזרי ואפ"ה גם בלא פיוס רק בצקשת מחילה בעלמא כבר צריך האדם למחול בלב שלם ובנפש חפיה אמוס אם לא מחל בזה לא נקרא אכזרי\* [ועי' לעיל ס"ק קס"ג] אי בכלל הריצוי הוא גם ריצוי ממון]: (קפד) שלא מחל הוא החוטא. (תתמד) ויל"ע האם זה שלא מחל הוא רק חוטא כלפי המקום או שהוא גם חוטא בצין אדם לחזירו בזה שלא מחל לחזירו שציקש ממנו מחילה\* ומסתברא דחשיבא עבירה שבין אדם למקום: (קפה) הוא החוטא. (תתמה) משמע קלמ דכיון דלא מחל אחר שפייסוהו כדין הרי הוא נכנס תחת חזירו ומעתה מתייחס אליו אותו החטא שעשה חזירו\* ואחז"ל (תתמו) שאם סרת אדם לחזירו ואמר לו חטאתי אם אינו מחל לו נקרא חוטא: (קפו) ואם הי' רבו. (תתמו) אפי' אינו רבו מובהק אלא ששמע ממנו ד"ת

אמת

שניהם

אינו מוכרח

## שער הציון

(תתכח) יומא פ"ו א': (תתכט) פר"ח או"ח סי' תר"ו סק"א: (תתל) יד המלך: (תתלא) מ"ב סי' תר"ו סק"ה וכ"כ ביד המלך כאן לפ"ד רש"י וכ"ה צפי' הר"ח יומא פ"ו א' המבקש מחילה מחזירו אינו חייב יותר מג' פעמים וכ"ה צבה"ג ה' יוה"כ ובמחזור ויטרי סי' שמ"ה וסידור רש"י סי' ר"א וראצ"ה יומא סי' תקכ"ח: (תתלב) ערוה"ש או"ח סי' תר"ו ס"ג: (תתלג) ישועו"י שם סק"ב: (תתלד) פסיקתא רבתי פל"ח ותנחומא מהדו' בוצר וירא סי' ל' והוצא באו"ו ה' יוה"כ סי' רע"ו ובמרדכי יומא סי' תשכ"ג ובמהרי"ל ה' ליל יוה"כ דמ"ה ע"ב וכ"פ הרמ"א באו"ח סי' תר"ו ס"א: (תתלה) שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' ס"ב: (תתלו) מט"א רס"י תר"ו: (תתלז) מ"ב שם סק"ו: (תתמא) כה"ח שם אות כ"ד: (תתמב) כח המשובה סס"י נ"ה, ולענ"ד נ' דאינו מוכרח דל' המדרש אם יהי' קטטה בין אדם לחזירו וכו' קטטה היטה ביני וצין פלוני וכו' אבל אם פגע בו או גזלו ללא שהיטה קטטה ביניהם והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו זה ליכא למשמע מהמדרש דאפ"ה צעי להביא עשרה בני"א ולומר בפניהם וכו' וכיון דרבינו מיירי בכ"ג דעצירות שבין אדם לחזירו ולאו דוקא באופן דקטטה לפיכך לא הביא המדרש אע"ג דמודי ל' לדינא\*: (תתמ) משנה כסף כאן ולתשובת השנה בסמוך ה"י ועי' בהדרך לתשובה כאן וס' המשובה ע' קס"ב: (תתמא) פרישה חו"מ סס"י תכ"ב: (תתמב) משנה כסף: (תתמג) שבית שבי הוצא צם' הליקוטיס בסמוך ה"י: (תתמד) אורח תשובה ולתשובת השנה: (תתמה) לתשובת השנה ע' קס"ה ותשובה מאהבה ע' ק"י ובעזר מצריי כאן אות רכ"ח: (תתמו) במדב"ר פי"ט סי' כ"ג: (תתמו) מ"ב סי' תר"ו סק"ו:

נכון



# הלכות תשובה פרק ב

ק"ו



היה (קפז) רבו הולך ובה (קפח) אפילו אלף פעמים (קפט) עד שימחול לו:

## לדופקי בתשובה

(תתמח) ונר' ללא דוקא רבו אלא גם חכם מובהק בכלל (תתמט) שמפורסם בדורו למופלג בחכמה אפי' לא למד ממנו כלום אף אדם אחר ולא בלבד שהוא יחיד בדורו ואין מי שיגיע לערכו וידמה אליו אלא אפי' ימלאו עוד מופלגים כמוהו רק שהם מתי מספר יש לו דין רב מובהק\* (תתנ) ולפרש"י אין חילוק בין רבו לאדם דעלמא וי"א (תתנא) דלענין דינא מודה רש"י שאם הוא רבו הולך לו כמה פעמים לפייסו: (קפז) רבו. (תתנז) או אצוי דכרבו דמי\* (תתנג) ואמו ל"ע\* וי"א (תתנד) דה"ה בכל מי שחייב בכבודו כגון אחיו הגדול\* (תתנה) ולכאן שייך גם בסתם ת"ח היכא שצוהו אדם צפרהסיא דכ' רבינו ספ"ו מת"ת דאסור לו למחול על כבודו עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו\* [ועי' לק' ס"ק קצ"ד דכיון דביקש ממנו מחילה ראוי לסלוח לו אפי' שצוהו צפרהסיא]: (קפח) אפי' אלף פעמים עד שימחול לו. (תתנו) דאלף פעמים פיוסי דצריס אלל רבו חשוב כשלשה פעמים אלל מי שאינו רבו (תתנו) וכמו"כ מחוייב לפייסו אפי' אלף פעמים משום חשד הרואים דלא ידעו אם פייסו שלשה פיוסי החיוב המוטלים עליו דכרבו יש הרגש כשהם רואים דתלמידו מרוחק ממנו וידמו הרואים שלא פייסו כלל (תתנח) וחייב לפייס לרבו אפי' אלף פעמים גם כשלא נחויין לפגוע ולהכעיס לרבו ואין נ"מ אם הנדק עמו כמה שמקפיד עליו או לא\* (תתנט) ועוד רבו עדיף על אחרים שאין כאן אכזריות כשאינו מוחל לתלמידו כדבסמוך ה"י (תתס) משום שעל התלמיד לסמוך שרבו מכיר לתלמידו ולרכייהם ושוהו לטובתו\* (תתסא) ומ"מ משום מלתא דחסידות צריך למחול תיכף ומיד משום כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו: (קפט) עד שימחול לו. (תתסב) וכל זמן שלא מחל מעכב הכפרה אע"ג דהוא אונס דכרבו תליא\* (תתסג) ויל"ע דביקש מחילה מרבו ג' פעמים ושוב מת אי כיון דלא מחל לו לא נתכפר או דילמא הא דלא נתכפר עד שימחול לו אינו אלא כ"ז שחי דכיון דחייב עדין לרצותו ולבקש ממנו מחילה ה"ו מעכב צכפרתו אלל כל שמת וא"א לבקש ממנו שימחול לו שפיר נתכפר לו אע"ג דלא מחל לו וז"ע\* [ועי' לק' סקר"י]:

## ביאורים

אי שייך לפני"ע צמדות דהנה צשו"ת תורה לשמה סי' ש"ע כ' דהגורם להצירו לכעוס אינו עובר בלפני"ע והציר ראי' מקידושין ל"ב א' דר"ה קרע שיראי באפי רבה זרי' אמר אצויל אחזי אי רתח אי לא רתח ומק' הגמ' ודילמא רתח וקעבר אלפני"ע ומשני דמחיל ליקר' ופרש"י ודילמא רתח ואמר לאצוה מידי צרתחי"ע ש"ס נמלנו למדין שבעבור הכעס לחודי' ליכא אסור דלפני"ע דאי איכא מאי משני דמחיל ליקר' סוף סוף מרתח קא רתח והוא שהציר לידי כעס זה א"ו משום כעס לחודי' לא עבר זה אלפני"ע וכן מטין צי מדרשא צסס מרן הגר"ס ז"ל דצמדות אין לפני"ע (עי' צס' שיחות החפץ חיים ע' ק"ז וס' דרך שיחה ת"א ע' שס"ט צסס מרן שליט"א) אלל הג"ר אליעזר פאפו ז"ל בצפריו פלא יועץ ע' דיבור (המספר שצנחו של אדם) ואורות אלים עירובין י"ח ב' ועלזו חסידים סי' ט"ו כ' דהאומר שצחו של אדם בפניו באופן שיכול להיות גורם לו שיגיס דעתו עצירה היא צידו במקום מנוה שעובר על ולפני"ע לא תתן מכשול ולהאמור נ' דבהא איפליגו דהאוסרים לבקש יותר מג' פעמים ס"ל כהשי' דגם צמדות שייך לפני"ע והמתירין לבקש יותר מג' פעמים ס"ל כהשי' דל"ש צמדות איסורא דלפני"ע\*, איצרה דבאמת יל"ע צטעמא דל"ש צמדות לפני"ע דלכאן"ה אס שייך בעצירות כ"ש ששייך צמדות לפמש"כ רבינו לק' פ"ז ה"ג אל תאמר שאין תשובה אלא מעצירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש דעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיצה ומן הקנאה ומן ההחול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיו"ב מן הכל צריך לחזור בתשובה ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם וכו' (ועמש"כ לעיל רפ"א צביאורים ד"ה כל) הרי דאדרבא מדות רעות חמיר טפי מעצירות וא"כ הו"ל ליאסר להכשילו צמדות רעות ק"ו מעצירות ונ' ליישב עפמש"כ החינוך מנוה תרי"א שצטטוינו לעשות כל מעשיו בדרך היושר והטוב בכל כחמו ולהטות כל דבריו אשר ציינו וצין זולתו על דרך החסד והרחמים כאשר ידענו מתורתנו שזהו דרך ה' וזה חפצו מצרותיו למען יזכו לטוב כי חפץ חסד הוא וע"ז נא' והלכת בדרכיו וכו' ואמרו ז"ל צפי' זאת המנוה מה הקצ"ה נקרא רחום אף אמה ה"י רחום מה הקצ"ה נקרא חנון אף אמה ה"י חנון וכו' ועובר על זה ואינו משתדל להיטיר דרכיו ולכבש יצרו ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת

## שער הציון

(תתמח) עבודת המלך: (תתמט) סדר משנה: (תתנ) יד המלך כאן ועקב עונה אות מ"ג וע"ז אור"ח רס"י תר"ו: (תתנא) פר"ח אור"ח סי' תר"ו ססק"א: (תתנז) המנהיג ה' לוס כיפור אות מ"ג צסס הרי"ף ומקו"ח אור"ח סי' תר"ו ס"א: (תתנה) מקו"ח שס: (תתנד) משיבת נפש פ' וישלח עה"פ וילו גם את השני ועי' צס' חמדה יקרה צראשית סי' נ"א: (תתנח) תשובה מאהבה ע' ק"י: (תתנג) משנה כסף: (תתנו) יד המלך: (תתנז) משיב נפש כאן אות נ"ד: (תתנח) משנה כסף ועי' צועזר מנריו כאן אות רל"ז: (תתנה) הדך לתשובה ומשנה מאהבה: (תתנא) משנה כסף ועי' צבורת תשובה וגבורת יתחק בצמוך ה"י: (תתנב) מנ"ח מנוה שס"ד סקל"ב: (תתנז) גבורת יתחק ועי' צועזר מנריו כאן אות רל"ד:

נכון  
פשוט  
אינו מפורש  
לכאן פשוט  
ג"ז כרבו  
הו"ל אסור  
ואין לחלק  
פשוט  
אמת  
פשוט  
נתכפר

# הלכות תשובה פרק ב

י (קצ) \* אסור לאדם (קצא) להיות אכזרי (קצב) ולא יתפייס אלא יהא (קצג) נוח לרצות

## ביאורים

ה' ולקיים המצוה הזאת ציטל עשה זה עכ"ל ומצואר מד' החינוך דמנוה זו בהשתדלות תליא ואם השתדל אדם למנוע עצמו מכעס וכדו' ולבסוף גבר יצרו עליו וכעס לא עבר אמ"ע דוהלכת בדרכיו ורק כשמפקיר עצמו ולא שם לבו לעבודת המדות עובר בעשה זה כמש"כ בשו"ת נחלת לוי ח"א אר"ח סי' א' אות ז' ולפי"ז י"ל דמש"ה אין במדות לפני"ע דל"ש לפני"ע אלא כשמכשילו בעצירה שאפי' השתדל לימנע ממנה מ"מ אם בפועל נכשל ועשאה אפי' מחמת שהכשילו אחר חייב דפועל נעשמה העצירה משא"כ במדות דחדית לן החינוך דכשמשתדל לימנע מהן ולבבוס את יצרו אם צסוף נכשל אין כאן כלל עצירה דבהשתדלות האדם תליא מלמא ולפיכך אפי' הכשילו אחר ל"ש כאן לפני"ע לא תמן מכשול דל"ה כלל עצירה ואין כאן מכשול\* : \* אסור לאדם להיות אכזרי. כ' רבינו פי"ט מאיסור"ז ה"ז כל מי שיש בו עזות פנים או אכזריות ושונא את הצריות ואינו גומל להם חסד חוששין לו ביותר שמה גבעוני הוא שסימני ישראל האומה הקדושה ציישנין רחמנים וגומלי חסדים וצגבעונים הוא אומר והגבעונים לא מבני ישראל המה לפי שהעיון פניהם ולא נתפייסו ולא רחמו על בני שאול וכו' ומצואר דדוקא בג' סימנים שמנה רבינו יש לחוש ליחסו אבל צסימן א' לית לן בה וכו"כ בתורה תמימה בראשית י"ח אות מ"ג דרק בג' סימנים אלו ציחד חוששין לפסול זרע כדחשיב שראה בהם היפך כל הסימנים ואז ריחקם אבל בפ"י ממתנ"ע ה"ב כ' רבינו כל המרחם מרחמין עליו וכו' וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ס והציא מרן שליט"א ד"א שם צבה"ל

יפה

נכון

לא מסתבר

אינו מוכרח כלל

יפה

ג"כ אמת

## לדופקי בתשובה

י (קצ) אסור לאדם להיות אכזרי. (תחסד) משמע דכל האיסור אינו אלא כשהוא מכויין למדת האכזריות ולהיות נוקם ונוטר מחמת שנאה אבל אם לא הי' מחמת שנאה ומדת אכזריות אלא שמתפחד על עצמו [תחסה) שמתירא שיגיע לו היזק כשימחול] שרי (תחסו) דחייו קודמין לחיי חצירו (תחסו) ומ"מ צריך להסיר השנאה מלבו (תחסה) וה"ה דשרי אם מכויין לטובת המבקש מחילה (תחסט) כדי שיהא נכנע לבו הערל ולא ירגיל צכך ומ"מ נר' דמלבו צריך להסיר השנאה ממנו אחרי דצחמת ציקש ממנו מחילה (תמע) וה"ה דא"צ למחול לו אלא דוקא אם ידע שצב מחטאו אבל כל כמה דידע דלא שצ אם לא מחל לו אינו אכזרי דלטובת הנמחל הוא (תמעא) וכן אם מבין שחצירו אינו מבקש מחילה רק לפניס ולבו צל עמו אינו מחוייב למחול וכן האומר אחטא נגדו והוא ימחול לי א"צ למחול לו (תמעב) ואינו רשאי לדרוש מן החוטא נגדו שיעשה תשובה גמורה שציאר רבינו לעיל ה"א זה שצא לידו דצר שעבר צו ופירש ולא עשה מפני התשובה וכו' אלא כל שנראה ממעשיו של החוטא שהוא מכיר בחטאו כלפיו ושגמר בלבו שלא לחטוא עוד נגדו ה"ז מצווה להתרצות לו ולמחול\* [ועי' לעיל ס"ק קפ"ח דצברו ליכא אכזריות כשאינו מוחל לתלמידו] (תמעג) ויל"ע אי הא דלא יהא המוחל אכזרי אימי נמי גצי גוי שחטא כנגדו או לא\* (תמעד) ונר' דהא דיכול שלא למחול צין שהוא לטובת עצמו או לטובת הנמחל אינו אלא צפעס הראשונה שהמחילה אינה אלא ממדת חסידות כמש"כ לעיל ס"ק קפ"ג אבל צפעס השלישית שחוצת המחילה היא מן הדין כמש"כ שם ואם אינו מוחל לו נקרה חוטא אין טובתו של המוחל או הנמחל דוחה את חיוב המחילה ואת החטא אם לא ימחול לו ולפיכך חייב למחול לו\* : (קצא) להיות אכזרי. (תמעה) שהנחבל שמוחל על עלבונו מטי לוי הנאה טובה שהקצ"ה משפיע לו טובה צשביל זה ומי שאינו מוחל לחצירו זה מורה שאפי' שידוע שצבא לו הנאה ממחילתו זאת כ"כ הוא מתאכזר אפי' על עצמו שלא תצא לו טובת הנאה זו\* (תמעו) ואל יחשוב אדם שמותר לו להתנהג באכזריות אף שרחמן הוא מכיון שפגע צו חצירו שמהצבה זו נוצעת ממדת הכעס וי"מ (תמעו) דכונת רבינו דאחרי שמחל לו לא ינהג צו מנהג אכזריות כגון שימנע מלהתפלל עליו\* כמש"כ לעיל ס"ק קע"ג: (קצב) ולא יתפייס. (תמעח) דכל המעציר על מדותיו מעצירין לו על כל פשעיו ואם הוא לא ירצה למחול גם לא ימחלו לו (תמעט) דלמעלה דנין מדה כנגד מדה (תמפ) וזה פתח תקוה נכבד מאד (תמפא) ומי שאינו מעמיד על מדותיו הקצ"ה אהצו (תמפב) וסימן זה יהא צידך כל זמן שאתה מרחם על חצירך אף הקצ"ה מרחם עליך ואם אין לך רחמים על חצירך אין הקצ"ה מרחם עליך: (קצג) נוח לרצות וקשה לבעוס. כדתנן פ"ה דאבות מ"א וכו' התי"ט שם אבל שלא יכעוס כלל לא נמצא צשום דיעה כי מי לנו גדול צענוה ממרע"ה ונא' צו ויקצוף משה על

## שער הציון

(תחסד) משרת משה לעיל ה"ט: (תחסה) מ"ב סי' תר"ו סק"י: (תחסו) הגר"ו שם ס"ד: (תחסו) שעה"ל שם סק"י: (תחסה) רמ"א שם ס"א: (תחסט) מ"ב שם סק"ט: (תמע) בצרות המים לעיל ה"ט וכו"כ צבוצי נפשי ע' נ"ו צבס הגר"מ חדש זצ"ל וכו"ה ל' רבינו פ"ה מחובל ה"י כיון צציקש ממנו החובל ונתחנן לו פעס ראשונה ושני' וידע שהוא צב מחטאו ויחסם על רעתו ימחול לו: (תמעא) מלות הלצבות סי' ג' סל"א: (תמעב) שמועות משה סי' י"א אות ז': (תמעג) רוח חיים אר"ח סי' תר"ו אות ז' ועי' צועור מצריו כאן אות רמ"ב: (תמעד) ס' התשובה ע' קס"ג: (תמעה) גן המלך סי' פ"ה: (תמעו) הרהורי תשובה: (תמעו) פחד יצחק יו"כ מאמר ל"א אות ז' וכע"ז בתשובה מאהצבה ע' קנ"א: (תמעח) מ"ב סי' תר"ו סק"ח: (תמעט) שעה"ל שם סק"ח: (תמפ) שעת"מ שער א' אות כ"ח: (תמפא) פסחים קי"ג ז': (תמפב) אגדת בראשית פכ"ח וכו"ה צצבת קנ"א ז':

# הלכות תשובה פרק ב

ק"ט



וקשה לכעוס (קצד) ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול (קצה) מוחל (קצו) בלב שלם

## לדופקי בתשובה

## ביאורים

פקודי החיל: (קצד) ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול. (תתפג) משמע כבר בפעם הראשונה [ועי' לעיל ס"ק קפ"ג דדוקא כשלא נתפייס כלל אפי' אחר ג' פעמים הוא אכזרי הא אם נתפייס לא הוא אכזרי אפי' מה שנתפייס הי' אחר כמה פעמים שהרבה עליו רעים] (תתפד) ומשמע דאף בפייסו בשעת כעסו צריך למחול ואפי' נימא דלא עשה כהוגן בזה שפייסו בזמן כזה מ"מ אפי' צכה"ג לא יהי' אכזרי מלמחול\* (תתפה) וכל הממהר למחול הרי הוא משובח ורוח חכמים נוחה הימנו (תתפו) היינו אפי' כשחזירו לא ביקשו למחול אלא מעצמו הוא ממהר למחול ה"ו משובח\* (תתפז) ואדרבא ראוי לו להמציא עצמו אצל אותו שחטא לו שיהא מזומן לו לבקש ממנו מחילה וימחול לו וכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (תתפח) וכיון שגמר בדעתו למחול לחזירו לא

ד"ה יש דצ"ש אה"ע סי' ב' סק"ה כ' דדוקא אם אין צו הג' דברים אצל צדד מהם אין לחוש ובהגה"ה צביאור הגר"א שם כ' דדעת רבינו דאפי' צדד מינהון וצס' אפי' זוטרי שם פלפל דדעת רבינו וקיים עליהם מרן שליט"א דתימא שכולן לא הביאו מכאן דמפורש בדברי רבינו דאפי' צדד מהם יש לחוש ליחסו [ועי' ברות חיים אה"ע סי' ב' אות ד' וצברכת מועדיך לחיים דרוש ב' לשבת כלה ד"ט ע"א שכ' דאע"פ דאם ימצא סימן א' מג' אלו סגי שלא לרחקו מכלל ישראל מ"מ לענין מעשה אם רואה אדם שיש צדד מהם אחד או שנים ממדות הללו ואחד יש לו ג' מדות ראוי והגון לדבק בג' יותר משנים וצננים יותר מאחד ע"ש]. ולענ"ד יש ליישב סמירת פסקי רבינו והשמטת האחרונים בהקדם מאי דיל"ע על איזה איסור עובר האכזרי ומנא ילפי' לאיסור אכזריות והנה כ' רבינו צסה"מ עשין ח' שזונו להדמות צו ית' לפי יכלתנו והוא אמרו והלכת בדרכיו וכו' וצא בפירושו זה מה הקצ"ה נקרא רחום אף אתה הי' רחום

מדת חסידות

פשוט

נכון

נכון

יהא אכזרי מלהודיעו מחילתו עד אשר ירבה עליו רעים אלא יתראה לו מיד\* (תתפט) אצל ת"ח שצוהו או חרפו אדם צפרהסיא אסור לו למחול על כבודו ואם מחל נענש שזה בזיון תורה אלא נוקס ונוטר הדבר כנחש עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו (תתג) ומשמע דכיון דביקש ממנו מחילה ראוי לסלות לו אפי' שצוהו צפרהסיא\* [ועי' לעיל ה"ט צביאורים ד"ה צנ"א אי המבזה חזירו צרבים צעי לפייסו צרבים] (תתגא) והמקניט ת"ח צמילי דעלמא שזינו לציין חזירו גם הת"ח צריך למחול אצל צמקניט הת"ח צמילי דשמיא בזה אם כונת הת"ח לשם שמים א"צ למחול [ועי' לעיל ס"ק קנ"ג]: (קצה) מוחל בלב שלם. (תתגב) ואם נשבע שלא למחול לחזירו חלה שבועתו ולא הוא שצוהו לבטל את המצוה (תתגד) ואצ שזוה את צנו שלא ידבר עם פלוני ושלח ימחול לו עד זמן קצוב והבן הי' רוצה להתפייס מיד לולי צוואת אציו אין לו לחוש לצוואתו [ואם אמר לו צפיו מחול לך ובלבו עדין לא מחל עי' לעיל ס"ק קע"ה שהבאנו מחלוקת אי מהני בזה] (תתגז) והוא עובדא צמרן הגר"ס ז"ל שהקיל אדם אחד בכבודו וכשצא לפניו אח"כ לבקש מחילה לא נתנו לעוזב את ציתו עד שמצא עילה לעשות לו חסד והטעים הדבר בעבור שמעשה מוציא מידי מחשבה וכדי להוציא הטינה שבלבו צריך לעשות מעשה חסד להוציא מלבו מחשבת הצער [ועי' לעיל ס"ק קע"ג שצריך המוחל להתפלל על המפייסן] (תתגח) ועוד הוה עובדא בהגר"א לופיאן ז"ל שאחד ציישו צרבים ואח"כ ניגש לבקש ממנו מחילה וא"ל הגר"א שעכשיו אינו יכול למחול אף ביקש ממנו שיסור אליו בעוד כמה ימים בשביל שילמד מוסר עד שתסור הקפידא מלבו [ועי' לעיל ס"ק קס"ב דאם משהה מלפייס אינו כאחטא ואשוב אם כונתו להסיר תיקף השגאה מלבו רק שוהה שיהי' הפיוס לקיימא]: (קצו) בלב שלם ובגפוש חפיצה. (תתגו) האי נפש חפירה הוא הוספה על לב שלם ולא נחבאר כונתו בנפש חפירה\* אצל יסודו שצריך להראות לחזירו שמבקש ממנו מחילה שאינו מוחל מפני הכרח שבלא"ה דינו כאכזרי רק רצונו באמת למוחלו כשמבקש ממנו שלא יענש על ידו וצחפץ לב מסכים על כך (תתגז) וגדר המחילה שיפעל אצל עצמו שלא יהי' לו יותר קפידא ותרעומת על הפוגע בו ולא ינטער מזה כשיזכר בזה\* (תתגח) ומש"כ

בכנות הלב

אינו מוכרח

## שער הציון

(תתפג) אורח תשובה וגבורת יחזק ועי' בתשובה מאהבה ע' קי"א ועי' בגליוני הש"ס יומא פ"ו א' דנסתפק אם הוא חיוז מדינא למחול כשמפייסו או רק מדת חסידות: (תתפד) אורח תשובה ובעור מצריו כאן אות רמ"ח: (תתפה) רבינו פ"ה מחובל הי': (תתפז) משיב נפש כאן אות נ"ג ועי' בעור מצריו אות ר"מ: (תתפח) מאירי יומא פ"ו א', ומש"כ ביד כהן לעיל ה"ט אות י' דס"ל להמאירי דאין המחילה אלא מדת חסידות משום שכ' צריש דבריו ומדת חסידים שלא להתעקש שלא למחול אדרבא ראוי לו להמציא עצמו וכו' ואע"ג שכ' המאירי צ"צ א' דמי שאינו מוחל נקרא אכזרי אפי"ה ס"ל דאין המחילה אלא מדת חסידות עכ"ד לענ"ד כ' דהא ליתא וכל מש"כ המאירי ומדת חסידים שלא להתעקש וכו' קאי אהמשך דבריו דראוי להמציא עצמו להחטא לו אצל כשצא החוטא עצמו אליו לבקש מחילתו פשיטא דכשלא מוחל לו הוא חוטא וע"ע בהרהורי תשובה צמילואים סי' ד' אות י' וס' התשובה ע' קס"א וגבורת יחזק לק' הי': (תתפח) שובי נפשי ע' נ"ט בהערה: (תתפט) רבינו ספ"ו מת"מ: (תתג) שו"מ חת"ס או"ח סי' ק"ע ולתשובת השנה ע' קס"ח: (תתגא) חכמת שלמה או"ח רס"י תר"ו: (תתגב) משובות רש"י סי' רמ"ה והוצא ביד כהן כאן אות ד': (תתגד) שו"ע יו"ד סי' ר"מ סט"ו מתשו' הרא"ש כלל ט"ו סי' ה': (תתגז) משיב נפש כאן אות ס"ו: (תתגח) שלמי תודה ימים נוראים ע' קי"ג ועי' בשו"ע נפשי ע' נ"ט בהערה: (תתגו) הדרך לתשובה ועי' בעור מצריו כאן אות רמ"ט: (תתגז) חוט שני יוה"כ ע' ק"צ: (תתגח) משיב נפש כאן אות ס"ד ועי' בכת התשובה סי' נ"ו אות ב' שנסתפק בזה:



# הלכות תשובה פרק ב

ובנפש חפיצה (קצז) ואפילו (קצח) הצר לו (קצט) וחטא לו הרבה (ר) לא יקום ולא יטור

## לדופקי בתשובה

בלב שלם ונפש חפיה לא למען תועלת החוטא וכפרתו קאמר דצוה הוי מחילה גמורה אלא לתועלת המוחל היא שעליו לעזוב מדות רעות ולהדבק בצורת מה הוא רחום אף אמה כן\*: (קצז) ואפי' הצר לו וחטא לו הרבה. (מתקט) נר' הכונה דאפי' חטא לו והיצר לו הרבה מ"מ כל שזיקש ממנו שימחול לו צריך למחול לו ולא יקום ולא יטור לו שנאה אחרי שזיקש ממנו מחילה אבל לאו למימרא שאפי' חטא לו הרבה ולא זיקש שימחול לו מ"מ לא יקום ולא יטור לו שנאה\* (מתק) שאם עדין לא זיקש ממנו מחילה אינו חייב להסיר את השנאה [ועי' לעיל ס"ק קע"ג] וי"א (מתקא) שגם אסור למחול קודם שיזקש ממנו מחילה: (קצח) הצר לו וחטא לו הרבה. (מתקז) יל"ע האם כונתו הרבה פעמים או לער רב\* ופשטות כונתו דאפי' שחטא לו הרבה פעמים ימחול לו בפעם אחת ולא ימתין שיזקש ממנו הרבה מחילות כדי לפייסו על כל החטאים שחטא כנגדו (מתקג) וצריך למחול להצירו אפי' אם עיות כנגדו במוזד ובמרד ואז מוחלין לו ג"כ אפי' על המזידות וכמו שאמרו בגמ' למי נושא עון למי שעובר על פשע: (קצט) וחטא לו הרבה לא יקום וכו'. (מתקד) אבל אם הוציא עליו ש"ר א"ל למחול לו (מתקה) אפי' אם יזקש ממנו כמה פעמים (מתקו) ואפי' הביא כל אילי נציות (מתקו) ואין המוחל אכזרי כשאינו מוחל (מתקה) דאיכא דשמע בחשדא ולא שמע בפיוס ונשאר הש"ר וי"מ (מתקט) משום דיאמרו הצריות מאן מפיק דבתחלה בהוצאתו הש"ר הי' דובר כוז ועמה אמת יהגה חכו ומזקש ממנו מחילה דלמא בתחלה דיבר אמת ועתה לחיזה הכרח וסיבה או לתועלת מה מזקש אהבתו של זה שדיבר עליו ורות שקר צפיו מה שאמר שאין צו הדופי אשר הגיד עליו מתחלה ונ"מ אם הי' זה שהוציא עליו ש"ר צפני מאה אנשים והתחרט מיד לאחר חיזה שעות שאז נדע בצירור שאף אחד מהם לא יא' החוצה להגיד לאחר מה ששמע מזה שהוציא ש"ר דלטעמא קמא מלד הדין צריך להתרועת אם המוציא זיקש ממנו מחילה ולטעמא בתרא גם כזה א"ל למחול לו מעיקר הדין וכן להיפך יש נ"מ אם האיש שהוציא עליו ש"ר יש לו יד צבית המלך ודבריו נשמעים אלל השרים ולא יחת מפני המון בני"א אבל האיש ההוא אשר הוציא עליו ש"ר איש מסכן הוא ואין מי שישא פניו פני דל ועכו"ל יזקש ממנו המוציא ש"ר מחילה ומתחרט על אשר עשה זיקש ממנו מחילה ולטעמא קמא א"ל למחול לו מעיקר הדין וכן להיפך ש"ר מדינא\* (מתקי) ואם המחרק עושה כל טלדקי ומפרסם ברבים שהש"ר שהוציא הוא שקר ושזקש מחילה נר' דמדינא צריך למחול דחברך חברא אית לי' ויתודעו הכל ששקר הדבר\* (מתקיא) ומ"מ מדת ענוה וחסידות הוא לכוף יצרו ולמחול ככ"ג במחילה גמורה אף שהדבר קשה (מתקיז) צין שע"י הש"ר גרם לו הפסד בממונו וצין שפגם בכבודו והיצר לנפשו (מתקיג) אולם בהוצאת ש"ר של פגם משפחה יתכן שאין צוה אפי' מדת ענוה וחסידות [ועי' לעיל פ"א סקל"א ח' מהני תשובה למוציא ש"ר] (מתקיז) ומ"מ צומנינו דבר רגיל לומר על הסותרים שהם גנבים וגזלנים ואין כונתם שהם גנבים וגזלנים ממש רק שיודעים לעשות תחבולות כמקח וממכר וחילופיהן עד שהם מרויחים וע"כ אפשר שאינו חמור כ"כ כדין מוציא ש"ר ממש הגם שודאי הוא איסור גמור\*: (ר) לא יקום ולא יטור. (מתקטו) הנה מדאורייתא אין לאוין אלו אלא בשאלת חפץ ובממון משמע קרא אבל נקימה ונטירה במדות ודברים אינו אלא מדרבנן [וי"א (מתקטו) דאפי' צלערא דגופי' עובר על לאוין אלו]

## ביאורים

מה הקצ"ה נקרא חנון אף אמה הי' חנון וכו' וצא בפירוש ג"כ שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שימאיר בהם השי"ת על כד המשל ית' על הכל עליו רב וכ"ה בחינוך מלוא תרי"א שנלטינו לעשות כל מעשינו בדרך היושר והטוב בכל כחנו ולהטות כל דברינו אשר ציינו וצין זולמנו על דרך החסד והרחמים וכו' והענין כולו לומר שנלמד נפשנו ללכת בפעולות טובות כאלו ומדות נכדות אשר יסופר בהם ית' ע"ד משל לומר שמתנהג במדות טובות אלו עם בריותיו וכו' ועי' בשו"ת נחלת לוי ח"א א"ח ס' א' שהארץ צוה שכ"ד רוב הראשונים כהנה"ג והרשב"ץ והעיקרים והאהל מועד והר"י ז"ל ע"ש ומבאר מדצריהם דלהתנהג בחסד וברחמים עם חבירו הוא מ"ע דוהלכת בדרכיו וממילא אסור להתאכזר על חבירו ולא למחול לו דקעבר במ"ע דוהלכת בדרכיו, וכעת נבא ליישב פסקי רבינו דבה' מתנ"ע מוכח דבסימן א' כבר יש לחוש ליחסו משא"כ בה' איסור"ב משמע דדוקא בג' סימנים הוא דחוששין ליחסו

פשוט

מדת חסידות ודאי

שניהם

ספיקא דאורייתא לחומרא דברי טעם

נכון

## שער הציין

(מתקט) כח התשובה סי' נ"ו אות ב': (מתק) חוט שני יוה"כ ע' ק"ג: (מתקא) דעת חכמה ומוסר ח"א ע' ס"ט: (מתקב) אורח תשובה: (מתקג) שעה"ל סי' תר"ו סק"ח: (מתקד) רמ"א א"ח סי' תר"ו ס"א: (מתקה) הגר"י שם ס"ד: (מתקו) לצוה שם ס"א: (מתקי) ט"ו שם סק"ג: (מתקא) מ"ז שם סק"א מתה"ד ח"ז סי' רי"ב ועי' בועזר מלריו כאן אות רמ"ו: (מתקט) סדר משנה ועי' בשלחן המלך ובמנחת חן: (מתקי) ערוה"ש א"ח סי' תר"ו ס"ז ונר' דבעושה כל טלדקי אפי' לטעמא דהסדר משנה מהני: (מתקיא) יש"ש פ"ח דצ"ק סי' ס"ג ומ"ז שם: (מתקיז) סדר משנה: (מתקיג) עלי תמר פ"ח דצ"ק סה"ו ועי' לעיל פ"א ס"ק תנ"ו: (מתקיז) שו"ת חיים שאל ח"ב סי' י"ג: (מתקטו) יראים מלוא קצ"ו ושע"מ שער ג' אות ל"ח וק"מ ספ"ו מדעות: (מתקטו) כ"ג מהחינוך מלוא רמ"א כמ"ש במנ"ח שם סק"א ובחפץ חיים בפתיחה לאוין צבמ"ח אות ח' ט' וע"ש דמסיק דכיון דהיא מחלוקת

# הלכות תשובה פרק ב

קבא



\* וזהו (רא) דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון (רב) אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן

## לדופקי בתשובה

(מתקין) ולפ"ז אין כונת רבינו ללאו דלא תקום ולא תטור ואינו אלא לשון מושאל דאינו אלא מדרבנן או ממדת חסידות (מתקין) ולפיכך כ' רבינו דרק מחמת מדה טובה ודרך זרע ישראל ולבם הנכון צריך למחול ולא לנקום ולנטור אך מעיקר הדין שרי וי"מ (מתקין) דס"ל לרבינו דאף דעיקרן של לאוין אלו הוא בממון ולא בצער הגוף מ"מ כל היכא דמפייסו לי עליו להתפייס אפי' בצער הגוף ואם מפייסו ואינו מתפייס יש בזה הלאו דלא תקום ולא תטור אפי' בצער הגוף דכל החילוק בזה הוא בלא מפייסו אבל במפייסו אפי' בצער הגוף ישנס ללאוין אלו\*: (רא) דרבם של זרע ישראל. (מתקין) דזרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וזהו אותם בתקום ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל (מתקנה) ומי שאינו עושה כן אינו מזרעו של אברהם אבינו וכיון שאינו מזרעו הוא אכזרי באמת שנא' ונתן לך רחמים ורחמך כלומר כשיתן לך השי"ת רחמים שתרחם על הצרות הוא ירחם עליך כאשר נשבע לאבותיך שהיו רחמנים (מתקנה) ונצטוונו כשנזכר על עיר להניח אחת מן הרוחות בלי מזרש ששם ירצו לצרות יהי' להם דרך לנוס משם כי בזה נלמד להתנהג בחמלה אפי' עם אויביו בעת המלחמה (מתקנה) ואם התורה ציותה במ"ע להתנהג בחמלה אפי' עם שונאיו ואויביו א"כ ק"ו במי שחטא נגד הצירו שזדלתי לא ינהוג באכזריות וימחל לו: (רב) אבל העובדים ערלי לב אינן בן. (מתקנה) דאין האכזריות והעזות מצוי' אלא בגוים שנא' אכזרי המה ולא ירחמו:

## ביאורים

ויש ליישב דבה' מתנ"ע הלא מייירי רבינו לענין נדקה וממילא מש"כ דיש לחוש ליחסו אפי' בסימן א' היינו דוקא לדיינים הנוגעים לנדקה כגון מש"כ לעיל מיני' התם פ"ח ממחנ"ע ה"ט דאסור לישראל ליטול נדקה מן העכו"ם צפרהסיה ופי' מרן שליט"א צד"א שם סקנ"ז דהוי חילול השם דמבזה עצמו צפרהסיה [א"י דהחילול השם הוא שאין ישראל מפרנסין אותו א"י שזה ציון שישראל נצרכין לגוים כמש"כ צ"ה"ל שם ס"ק קפ"ג] וכיון דאיסור חילול השם חמיר כולי האי ממילא גם במקום ספק עכו"ם ספק ישראל כגון דנמנא צו סימן א' בלבד מ"מ דיינין לי' כעכו"ם ואסור ליטול צפרהסיה גם ממנו וע"ז קאמר רבינו דיש לחוש ליחסו היינו לענין נדקה דוקא משא"כ בה' איסור"צ הלא מייירי מענין נישואין ולפסלו לצא צקל מחשש שמא גבעוני הוא לאו מלתא זוטריה היא ולפיכך בזה קאמר רבינו דלא סגי בסימן א' לפסלו אלא צעי הג' סימנים כולם דאז ראי' אלימתא קמן ללאו סימנא דישאל חמים עלי' ומדוייק לי' רבינו דבה' מתנ"ע כ' רק דיש לחוש ליחסו משא"כ בה' איסור"צ כ' חוששין לו ביותר וכו' דלענין נישואין חמיר טובא כמשנ"ת ולפיכך דוקא בזה חוששין לו ביותר ולא סגי עד דלית צי' כל הג' סימנים לגריעותא וכד איתין להכי אשכחנא פתרי לתמיהת מרן שליט"א אמאי לא הביאו הפוס' מש"כ רבינו בה' מתנ"ע דמפורש בצבריו דאפי' צמד מהם יש לחוש ליחסו ולפשמנ"ת א"ש דכיון דחילוקא רבתא איכא בין חשש יחוס לענין נדקה לחשש יחוס לענין נישואין לפיכך לא ראו לנכון הפוס' צ"ה"ע דעסקי צענין נישואין לציין למש"כ רבינו בה' מתנ"ע גבי נדקה דגבה טורא צייניהו ולא דמו אהדדי וא"ש\*, וממנאל דבר נפיק דג' דרגות איכא באכזריות אן המתאכזר לחצירו מסיבה כלשהי כגון צנדו"ד שמסרב למחול לו משום שחטא נגדו היא אכזריות האסורה ממ"ע דוהלכת בדרכיו אלא צריך למחול לו בלב שלם וצנפס

ס"ל דהכל בכלל האיסור

כל בה"ג בודאי ראוי לציין

## שער הציין

הראשונים אם מותר מה"מ לנקום ממנו ציערו בצערא דגופא ספיקא דאורייתא לחומרא: (מתקין) יד כהן כאן אות ד' ועי' צכח התשובה סס"י נ"ו שנסתפק בזה וע"ע צס' התשובה ע' קס"ד ובתשובה מאהצד ע' קנ"א ואילך: (מתקין) עקב ענוה סוף אות מ"ד: (מתקין) משנת יעקב פ"ו מדעות ה"ו: (מתקין) רבינו ספ"ט מעצדים: (מתקנה) ס' המנהגות להר"א מלוניל דכ"א ע"א: (מתקנה) השגות הרמב"ן לשה"מ מ"ע ה': (מתקנה) יד כהן כאן אות ג': (מתקנה) רבינו פ"י ממחנ"ע ה"ב וספ"ט מעצדים:

# הלכות תשובה פרק ב

כן אלא (רג) ועברתן שמרה נצח (רד) וכן הוא אומר על הגבועונים (רה) לפי שלא מחלו ולא נתפייסו (רו) והגבועונים לא מבני ישראל המה: י"א (רז) החוטא (רח) לחבירו

## ביאורים

להתגייר וכו' וכ"כ בס' תורת יעקב פ' יתרו עה"פ ויתן שם ישראל בשם הגרעק"א ז"ל דנתן טעם למה שנמלא לפעמים שאיזה אנשים נכרים מתגיירים ונכנסים תחת כנפי השכינה ולהיפך נמלא לפעמים שכמה מצנ"י ממירים דתם רח"ל ואמר שבעת מתן תורה אחז"ל צע"ז צ' צ' שהקצ"ה חזר על כל אומה ולשון ורצה ליתן להם התורה ולא קבלו ואמר שמתמא היו ציניהם איזה יחידים שרצו לקבל אלא מיראתם שנתייראו מאומתם שתקו וכן להיפך נמלאו בתוך ישראל איזה יחידים שלא רצו לקבל התורה אלא מצושה או מיראה אמרו נעשה ונשמע וכ"ה בתשובות בעלי התוס' (נ"י תשי"ד) ע' 286 בשם הר"י חסיד ז"ל לפרש מאי דאמר' ביצמות ס"ב א' אין צן דוד צא עד שיכלו כל נשמות שבגוף החדר יש צרקיע וגוף שמו וכל הנשמות העתידות לינתן בצנ"א בתוכו ומלאך הממונה על ההריון לוקח מן החדר ומשים צמעי אשה ולפעמים טועה ומשים נשמה שראוי להיות גוי צמעי יהודי ואותו נעשה משומד ולפעמים משים נשמה שראוי להיות יהודי צמעי גוי ואותו נעשה גר וכו' המורס מכ"ז דשפיר שייך למימר דגם הגרים כלולים בזרע ישראל דנפשותיהם עוד קודם שנתגיירו מזרע ישראל מוצבו וכמשנ"ת\* [ובזה דייקא מאי דא"י בצמדבר"ר פ"ח ס"י ד' והגבועונים לא מבני ישראל המה אין ראויין אלו להתערב עמהם אע"פ שגרים הם לא עמדו אבותיהם על הר סיני וכו' דלכא"ו מה לנו ולמעמד הר סיני ומאי אתא לאשמעינן אמנם לפמשנ"ת א"ש דאע"ג דדוד הוא דריחקן כיון שראה בהם מדותיהן הרעות מ"מ איגלאי מלתא למפרע דמעולם לא עמדו אבותיהם על הר סיני ודלא ככל הגרים שנשמותיהן היו צמעמד הר סיני וז"פ שו"ר בעזה"י שכ"כ צעינים למשפט יצמות ע"ט א'], אמנם מש"כ באורח תשובה דשאני גרים משאר ישראל דאינם רחמנים בטבע וקשה להם טפי למחול לכא"ו י"ל דתליא אי רחמנות הוי מלתא דתלי צירושא או דילמא כל אשר בשם ישראל יכונה שייך צו מדה זו ונ"מ

דברים  
פשוטים  
וברורים

אמת

אמת

אמת  
פשוט

## לדופקי בתשובה

(רג) ועברתן שמרה נצח. נקט ל' הפסוק צעמוס א' י"א ועברתו שמרה נצח: (רד) ובה"א על הגבועונים. בשמואל צ' כ"א צ': (רה) לפי שלא מחלו ולא נתפייסו. (תתקכ"ה) והעיוז פניהם ולא רחמו על בני שאול ולא גמלו לישראל חסד למחול לבני מלכם והם עשו עמהם חסד והחיוס בתחלה: (רז) והגבועונים לא מבני ישראל המה. (תתקכ"ו) היינו דדוד המלך אסרם לצא בקהל משום דג' סימנים יש באומה זו [(תתקכ"ו) ר"ל סימנים שהם ניכרים בצמות הללו מתוך שאר אומות] הרחמנים והציינים וגומלי חסדים כל שיש צו שלשה סימנים הללו ראוי לידבק באומה זו (תתקכ"ח) והני גבועונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן מיד גזר עליהן דוד [ועמש"כ צביאורים ד"ה אסור אי דוקא בג' סימנים יש לחוש ליחסון] (תתקכ"ט) והנה דוד המלך אסרם איסור עולם לדורות משום מדות רעות הללו ומשמע שהמדות הרעות הולכין צירושא מאצות לבנים לדורות אך י"ל דאין הכונה שבאופן טבעי טבע הבן בטבע האב אלא נמשך לדורות ע"י חינוך והרגל דכיון שהאב מתנהג באכזריות ממילא בניו מתלמדים ממנו ומתחנכים לכל מה שנעשה סביבם אבל כשהאב עשה תשובה ומתערב צין ישראל שומרי תורה ומתנהגים בצמות טובות ממילא גם הבנים יתנהגו כהוגן\* [ועי' לק' פ"ז סקכ"ט דמי שנוול צמדה תורשתית קשה לו לעקור אותה כפלי כפלים ממדה שלא צאה לו צירושא וא"כ הרי יתצע מורישו צוה כי על ידו נכשל צנו או נכדו וכו' צמדה זו או אחרת]:

י"א (רז) החוטא לחבירו. (תתקל) זה קאי גם אמוציא ש"ר דאמר' אילו הי' הי' מוחל לו עושה כל מה שיכול לעשות מהני תשובתו כמש"כ לעיל פ"א סקל"א [ועי' לק' פ"ז ס"ק קמ"ג צמי שהרג את חצירו צפורים כטוב לבו ציין] (תתקל"ב) ואשה שהמיתה את צנה צעת שינתה ג"כ תלך על קצר התינוק ותבקש על חצירו צעבור שחטא לו גם עוד קללו צינו לצין עצמו צפני ס"ת ואח"כ חלה חצירו ונפטר ומצטער אולי הוא הי' קיבה למיתתו טוב שיפייס את יתומי חצירו לצאת ידי שמים וגם נכון שימודה וישאל מחילה על קצרו\*: (רז) לחבירו. (תתקל"ד) ונר' דה"ה החוטא לרצו\* וצ"ע (תתקל"ה) ואם קרא לאחד ממזר י"א דפגס בצבד אצותיו ג"כ וצריך לילך על קצרם אבל רבים חולקין ע"ז דיכול לומר לאו אדעתאי שיהי' הדבר נוגע לאצותיו אא"כ קראו ממזר צן ממזר ועי' צחו"מ סימן ת"כ לענין אם קראו רשע צן רשע או גנב צן גנב:

## שער הציון

(תתקכ"ה) רצינו פי"ט מאיסו"צ הי"ו: (תתקכ"ו) יצמות ע"ט א': (תתקכ"ז) מהרש"א שס: (תתקכ"ח) רש"י שס: (תתקכ"ט) קה"י יצמות ס' מ"ט: (תתקל) מ"צ ס' תר"ו סק"י"ב: (תתקל"א) משא בני קהת פ"ז מדעות ה"ג וכ"כ צועור מצרו כאן אות רנ"ב ושכ"כ צשו"ת מהר"ט ח"צ או"ח ס' ח' ד"ה ועל מה ועי' צלתי תשובה כאן צביאורים ד"ה ומת שנסתפק צוה: (תתקל"ב) פסקי ושו"ת מהר"ש לוצלין ס' נ"ו בשם מהר"י צללאל ז"ל אמנם עי' צשו"ת אצן השהס ס' מ' [שלינו המ"צ סס"י תר"ג] שג"כ דן צידון כוה ולא הזכיר שצריכה לילך על קצרו של התינוק: (תתקל"ג) שו"ת תורה לשמה ס' תק"ח: (תתקל"ד) גזרת יתחק לעיל ה"ט: (תתקל"ה) מ"צ ס' י